

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

факультет філології

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

кафедра англійської філології та перекладу

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

«Допущено до захисту»

В. о. завідувача кафедри англійської філології та перекладу

Тетяна ЗУБЕНКО

“ _____ ”

_____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему: **«СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ МОРСЬКИХ ТЕРМІНІВ ТА СПОСОБИ ЇХ
ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»**

Керівник: к. пед. н., доцент
Абабілова Наталія Миколаївна
(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент: доктор філософії, доцент б.в.з
Животовська Тетяна Георгіївна
(посада, вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Виконав: студент VI курсу групи 641 МЗ
Бендюга Маргарита Дмитрівна
(П.І.Б.)

Спеціальності: 035 «Філологія»
(шифр і назва спеціальності)

ОПП: «Сучасна англomовна комунікація і переклад – англійська мова і література та друга іноземна мова»

Миколаїв – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	8
1.1. Визначення поняття «термін» у вітчизняних та зарубіжних лінгвістичних дослідженнях.....	8
1.2. Термін як базова одиниця морської терміносистеми	18
1.3. Шляхи реалізації англійських морських термінів українською мовою	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ МОРСЬКИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	40
2.1. Аналіз використання морських термінів в текстах міжнародних конвенцій та національних нормативно-правових актів	40
2.2. Особливості перекладу морських термінів українською мовою	52
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасної глобалізації та зростання обсягів міжнародної комунікації питання адекватного перекладу спеціалізованої термінології набуває особливої ваги. Англійська мова відіграє провідну роль у міжнародній комунікації, включно з морською галуззю, яка потребує чіткості та однозначності в передачі інформації. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується активними процесами, які стимулюють розширення міжнародного співробітництва у всіх галузях, зокрема в морській справі. Сфера морських перевезень є однією з найважливіших для міжнародної торгівлі, оскільки морем транспортується понад 80% світового товарообігу. Тому точний та однозначний переклад спеціалізованої термінології набуває особливої ваги, оскільки неправильне тлумачення чи відтворення термінів може спричинити комунікативні бар'єри, а іноді й серйозні наслідки в юридичних чи логістичних аспектах. Це підвищує важливість дослідження морської термінології як елемента успішної міжнародної комунікації. Англійська мова є провідною мовою у сфері міжнародного мореплавства, і більшість стандартних термінів, що використовуються у цій галузі, є англомовними. Значний інтерес до проблеми перекладу морської термінології обумовлений потребою в єдиному комунікативному просторі для фахівців різних країн, який сприятиме узгодженості та точності міжнародної морської діяльності. Дослідження морської термінології охоплює не лише лінгвістичні питання, а й культурні, історичні та правові аспекти. Терміни цієї галузі відображають національні особливості та накопичений досвід у судноплаванні, навігації й морському праві. Точний переклад англійської термінології на українську мову сприяє ефективній співпраці українських фахівців у глобальному середовищі, розширюючи можливості професійної взаємодії та комунікації. Таким чином, дослідження структурно-семантичних особливостей морських термінів і визначення особливостей їх перекладу є важливим завданням,

яке забезпечує належний рівень фахової комунікації, сприяє зміцненню міжнародної співпраці та адаптації національних термінологічних стандартів до сучасних потреб морської галузі.

Проблеми відтворення термінології досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Значний внесок у розвиток термінологічних досліджень зробили такі дослідники, як І. Верхратський та В. Левицький, які заклали підґрунтя розвитку науки українською мовою й формування національної наукової термінології.

Серед провідних сучасних українських дослідників безумовно варто відзначити О. Білодіда, О. Вакуленка, І. Квитко, тощо. Заслуговує уваги теоретична термінологічна робота науковців А. Крижанівської, Л. Симоненко, Т. Панько. Їхні дослідження охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із семантикою, структурою та функціями термінів у мовній системі.

У свою чергу Л. Білозерська, Н. Возненко та С. Радецька досліджували у своїх працях ознаки термінів, а роботи Т. Кияка, А. Д'якова мають вагоме значення у дефініції та класифікації термінів.

Серед зарубіжних вчених слід наголосити на працях австрійського вченого О. Вюстера, який у 1931 році заклав основи науки про терміни. Заслуговують на увагу зарубіжні термінологічні школи, та відповідно здобутки британських вчених Д. Драскау, Х. Сайгера, Ф. Томаса, а також представників австрійсько-німецької термінологічної школи Р. Глезера, І. Дальберга, К. Шміца та термінологів Польщі С. Гайда, Ф. Груча, В. Змарзера, та ін.

Серед сучасних науковців, які досліджували формування відтворення та формування англomовних морських термінів заслуговують значної уваги роботи А. Дякова, І. Фоміної, О. Андріянової, І. Ківенко, О. Шерстюк, та інші.

У своїх працях В. Карбан досліджував переклад англійської наукової та технічної літератури, де приділив увагу особливостям перекладу у тому числі морських термінів. О. Горбач досліджував зокрема українську судноплавну й

морську термінологію, а Н. Абабілова, С. Радецька присвятили свої праці дослідженню прийомів перекладу морської термінології.

Об'єктом дослідження є англійські морські терміни, що використовуються у фахових правових текстах.

Предмет дослідження – особливості функціонування та перекладу англійських морських термінів українською мовою.

Мета дослідження полягає у визначенні ефективних підходів до відтворення морської термінології англійською мовою та аналізу структурно-семантичних особливостей цих термінів.

Для досягнення цієї мети передбачено виконання таких завдань:

- 1) дослідити основні підходи до визначення та класифікації термінів у лінгвістиці;
- 2) охарактеризувати структуру та семантичні особливості морської термінології;
- 3) визначити особливості перекладу морських термінів на українську мову;
- 4) проаналізувати застосування термінів у морських текстах та їх відтворення українською мовою.

Матеріалом дослідження слугують 250 морських термінів, відібрані методом суцільної вибірки з текстів нормативно-правових актів, а також їхні українські відповідники, що використовуються у перекладах міжнародних конвенцій, регламентів та міжнародних правил морських перевезень. Так зокрема було опрацьовано терміни, які вживаються у Кодексі торговельного мореплавства України, Міжнародній конвенції по запобіганню забрудненню з суден 1973 року, Найробіській міжнародній конвенції про видалення затонулих суден 2007 року, Міжнародній конвенції про вантажну марку 1966 року, тощо. Матеріалом дослідження також слугували база даних офіційного українського веб-ресурсу <https://www.rada.gov.ua/>, а також матеріали та тексти нормативно-правових актів розміщених на веб-ресурсі Міжнародної морської організації <https://www.imo.org/>,

Матеріали Treaty Section United Nations <https://treaties.un.org/>, а також матеріали розміщені на веб-ресурсі Адміністрації морських портів України, а саме зводи звичаїв та обов'язкові постанови по морським портам України <https://www.uspa.gov.ua/pro-pidpryyemstvo/documentation>.

Методологією дослідження є використання взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів, які спрямовані на досягнення об'єктивних та достовірних результатів у процесі вивчення відтворення морських термінів. Для реалізації поставлених завдань застосовано комплексний підхід: метод теоретичного аналізу для опрацювання матеріалу, метод синтезу для узагальнення висновків дослідників та результатів власного аналізу, а також порівняльно-перекладознавчий метод для зіставлення англійських морських термінів з їх українськими відповідниками. Метод суцільної вибірки був використаний для відбору фактичного матеріалу. Метод кількісного аналізу – для визначення частотності використання різних типів морських термінів та способів їх перекладу, що дозволило навести кількісні показники та отримати об'єктивні дані про тенденції у перекладацькій практиці.

Наукова новизна роботи полягає у всебічному аналізі структурно-семантичних особливостей англійської морської термінології та визначення особливостей відтворення на українську мову.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання напрацювань дослідження для створення навчальних і методичних матеріалів, а також для укладання спеціалізованих словників морської термінології, перекладу нормативно-правових актів для розробки навчальних посібників з морського права, а також тлумачення особливостей перекладу термінів міжнародних морських перевезень.

Апробація дослідження включає оприлюднення теоретичних і практичних результатів на науковій конференції, зокрема «Могилянські читання-2024» (Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, 2024),

де було представлено доповідь «Особливості перекладу морських термінів українською мовою» [5].

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, визначаються об'єкт, предмет, мета та методологія дослідження, а також наукова новизна та практичне значення роботи.

Перший розділ присвячений огляду наукової літератури, пов'язаної з дослідженням терміносистеми та термінології морської галузі, а також аналізу підходів до визначення, структури та класифікації морських термінів як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками.

Другий розділ містить аналіз структурно-семантичних особливостей відтворення англomовних морських термінів українською мовою.

У висновках підсумовано основні положення дослідження, а також представлено отримані результати.

Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок, основний текст викладено на 75 сторінці, а список використаних джерел налічує 90 позицій.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Визначення поняття «термін» у вітчизняних та зарубіжних лінгвістичних дослідженнях

Дослідження термінів займає ключове місце у сучасній лінгвістиці та перекладознавстві. Інтенсивний розвиток наукових, культурних і технологічних галузей зумовлює зростаючу потребу у вдосконаленні термінологічних систем, що привертає увагу мовознавців і створює нові виклики для перекладачів. Кожна галузь знання продукує власні терміни, які мають бути чітко визначені та уніфіковані, щоб уникнути комунікативних бар'єрів і непорозумінь.

Відтворення термінів є багатогранним процесом, який потребує не тільки лінгвістичних знань, але й врахування соціокультурних та професійних реалій. Це підкреслює важливість досліджень у сфері термінології та перекладознавства для підтримання ефективної міжнародної комунікації та розвитку наукового співробітництва.

Ключова мета термінологічних досліджень полягає у встановленні точних критеріїв для ідентифікації термінів, їхніх ознак і функцій. Це допомагає уникнути змішування термінології з загальноповсякденними словами, що підвищує якість наукової комунікації.

Основу сучасної української термінології було закладено в процесі формування та розвитку наукового стилю ще у XVIII столітті, хоча багато термінів з таких сфер як сільське господарство, будівництво, філософські науки та ін. з'явилися значно раніше. Термінологічне планування в Україні розпочало свою історію на початку XX століття, після скасування Емського указу. У Галичині перші словники з'явилися вже в другій половині минулого століття [6, с. 11].

Серед перших українських лексикографів, яких можна по праву вважати фундаторами української термінології, слід назвати І. Гавришкевича, І. Верхратського, В. Левицького та деяких інших [48, с. 92].

Розвиток термінологічної діяльності як самостійного наукового напрямку в Україні почався в ХІХ ст. у Галичині, що пов'язано з діяльністю Наукового товариства імені Шевченка (далі НТШ). Головна його мета – розвиток науки українською мовою й формування національної наукової термінології [48, с. 92].

Так, зокрема саме І. Верхратський та В. Левицький визначили програму діяльності Наукового товариства імені Шевченка та встановлювали основи розвитку термінології. У Вступному слові першого тому Збірника Наукового товариства імені Шевченка (1897) І. Верхратський та В. Левицький визначили програму діяльності НТШ: *Наш язык лише тогді зможе добути собі одвітного і гідного становища, коли розвинеться о стілько, щоби міг стати поруч з образованими язиками других народів Европейських, [...] Мусить проте наш язык виробити собі одвітну термінольотію в різних вітах людського знання, мусить одвітно використати все богацтво рідної словні [...]* [48, с. 92].

Таким чином, у цей період було закладено основи української наукової термінології, яка стала важливим елементом розвитку національної мови. Завдяки діяльності Наукового товариства імені Шевченка термінологія почала формуватися як окремий науковий напрямок. І. Верхратський та В. Левицький визначили її стратегічні цілі, зокрема створення повноцінної термінологічної бази для різних галузей знань. Це мало на меті забезпечення для української мови рівноправного статусу з іншими європейськими мовами у науковій сфері.

Зарубіжні термінознавці в 30-х рр. ХХ ст. починають активно досліджувати термін як особливу одиницю. Виникають два авторитетні центри термінологічної діяльності у світі, зокрема в Австрії (у довоєнній Німеччині), що пов'язано відповідно з іменем О. Вюстера [48, с. 92].

Зокрема, засновник австрійської школи О. Вюстер у 1931 р. публікує докторську дисертацію *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik* (Міжнародне нормування мови в техніці, зокрема, в електротехніці), у якій закладає підвалини науки про термін. Крім того, він уперше порушує проблему нормативності й відповідності терміна потребам галузі, зокрема електротехнічної.

Надалі в різних країнах світу створюють міжнародні національні термінологічні школи, осередки й гуртки, що продовжують розпочату роботу, зокрема: термінологічна школа Великої Британії (Дж. Драскау, Х. Сайгер, Т. Фітч та ін.); австрійсько-німецька термінологічна школа (Р. Глезер, І. Дальберг, К. Шміц та ін.); празький лінгвістичний гурток (Я. Горецькі, Р. Коцоурек та ін.); термінологи Польщі (С. Гайда, Ф. Груча, В. Змарзер, Ю. Лукшин, З. Стоберські, П. Юзвікевич та ін.) [48, с. 93].

Таким чином, у 30-х роках ХХ століття термін починає досліджуватися як особлива одиниця мовознавства, що сприяло становленню термінознавства як науки. О. Вюстер вперше акцентував увагу на важливості нормативності термінів і їх відповідності потребам галузі. У подальшому термінологічні школи розвивалися в багатьох країнах світу, зокрема у Великій Британії, Німеччині, Чехії та Польщі, залучаючи видатних учених, які продовжували дослідження і розширювали теоретичні та практичні аспекти термінознавства.

Серед сучасних провідних українських фахівців з питань термінознавства слід назвати: Т. Кияка, А. Д'якова, О. Білодіда, О. Вакуленка, І. Квитко та ін. Їхні праці охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із семантикою, структурою та функціональністю термінів у мовній системі.

Таким чином, наукові здобутки вчених дозволяють здійснити повноцінний аналіз поняття «термін». Короткий тлумачний словник дає таке визначення: термін (від лат. *Terminus* – межа, кінець) – це спеціальне слово чи словосполучення, що прийняте в певній професійній сфері і застосовується в особливих умовах. Термін

представляє собою словесне означення поняття, яке входить в систему понять певної галузі професійних знань, яке позначає поняття певної галузі знання чи діяльності людини [32].

Великий тлумачний словник сучасної української мови, в свою чергу, пропонує таку дефініцію: термін – це “слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо [8].

Представник лондонської термінологічної школи Т. Сейворі пояснює терміни як «умовні знаки, призначені для передавання певного обсягу закодованої інформації, яку розуміють лише ті, хто знає відповідний ключ чи код». Він розглядає поняття «термін» на рівні умовних знаків і не пов’язує його з поняттями певної галузі, між якими існують логіко-поняттєві зв’язки, заперечуючи його наукову природу як поняття [62].

Упродовж 70-80-х рр. ХХ ст. в Україні розгортається теоретична термінологічна робота, хоча все ще під помітним впливом ідей російських термінологів. З’являються праці І. Квітко, Т. Кияка, А. Крижанівської, Л. Симоненко, Т. Панько та ін., де здійснюється лінгвістичний опис природи терміна й особливостей розбудови термінології через призму функціоналізму (вивчення функціонування термінів, їхнє комунікативне спрямування, стилістичне розрізнення). Відповідно термін тлумачать як «невід’ємний елемент мови науки, адекватний чітко визначеному поняттю, який асоціюється саме з певною сферою мовної комунікації, у якій він максимально збігається зі статусом репрезентанта наукового поняття» [47, с. 13].

Вчені А. Крижанівська, Л. Симоненко, Т. Панько та ін. у своїх дослідженнях вказують на те, що термін – це одиниця мови, покликана виражати поняття науки, техніки та інших спеціальних галузей, яка є невід’ємною частиною лексичної системи природної мови, що сприяє виконанню її пізнавально-інформативної

функції, пов'язаної з фіксуванням і збереженням нагромаджених людством знань [35, с. 21].

Остаточне становлення українського теоретичного термінознавства як сформованої науки з предметом та методологією припадає на кінець 70-х рр.-початок 80-х рр. ХХ ст. [48, с. 94].

На початку 90-х рр. ХХ ст., після прийняття Україною незалежності, українське термінознавство відокремлюється й починає працювати у своєму руслі. Утім деякі науковці української школи продовжують дотримуватися традиційного підходу й пояснюють термін як слово чи словосполучення, що позначають поняття спеціальної галузі знань або діяльності й властиві характерні ознаки: системність (логіко-поняттєва та мовна), наявність дефініції для більшості термінів, тенденція до моносемічності в межах однієї терміносистеми, відсутність експресивності й стилістична нейтральність [51].

Зрештою, частина науковців вважає, що створення загальноновизнаного визначення терміна взагалі неможливо, оскільки термін – приналежність та об'єкт низки наук, і кожна наука прагне виділити у терміні ознаки, вагомі з її позиції; тому, визначення терміна повинно відрізнятися від філософського або власне термінологічного.

І. Квитко, спираючись на різні визначення, пропонує таку дефініцію: термін – це слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступають у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами й утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, яка характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю [24, с. 21].

Аналіз термінології та різних підходів до визначення терміна демонструє багатогранність і складність цього явища в лінгвістиці та науковій комунікації.

Терміни не лише відображають сутність наукових і технічних понять, але й адаптуються до змін у суспільстві та науці, розвиваючись разом із ними.

Л. Білозерська, Н. Возненко та С. Радецька виділяють декілька ключових ознак термінів. Перш за все, терміни завжди належать до певної терміносистеми, де набувають чіткого значення. Вони мають дефініцію, що точно визначає їхній зміст, наприклад. Важливим аспектом є також точність: термін має точно відповідати своєму значенню, щоб уникнути непорозумінь між фахівцями.

Стислість є бажаною ознакою, але іноді терміни стають довшими задля точності. Крім того, терміни мають бути однозначними у межах конкретної терміносистеми, хоча у різних сферах один термін може мати декілька значень (полісемія). Значення терміна має залишатися зрозумілим незалежно від контексту, що полегшує його використання у різних текстах.

Щоб уникнути плутанини, у термінології не бажано використовувати синоніми. Також терміни мають відповідати нормам мови, в якій вони вживаються, і бути позбавленими емоційного забарвлення (експресивна нейтральність). Усі ці риси роблять терміни зрозумілими, точними та зручними для фахівців [6, с. 19].

У термінології існує багато різних підходів до класифікації термінів, зокрема за сферою застосування, за ознакою, за структурою та за будовою (однослівні або словосполучення). Така варіативність пояснюється багатогранністю термінології та особливостями її розвитку в різних дисциплінах.

Аналізуючи термінологію, що використовується фахівцями певної галузі в наукових текстах, професійному мовленні чи включається до словників, можна помітити, що деякі терміни застосовуються виключно в цій сфері, тоді як інші мають ширше використання і з'являються в різних галузях. Це свідчить про різний ступінь спеціалізації термінів: одні з них є вузькопрофільними, тоді як інші набувають міждисциплінарного характеру.

Так, терміни за ступенем спеціалізації значення можна розподілити на три основні групи:

Загальнонаукові терміни – це терміни, що застосовуються практично в усіх галузях знань. Приклади таких термінів: система, тенденція, закон, концепція, теорія. Вони можуть набувати більш конкретного значення в межах певної терміносистеми, наприклад: валютна система, осушувальна система. До цієї групи належать також загальнотехнічні терміни, такі як пристрій, агрегат.

Міжгалузеві терміни – це терміни, що використовуються у кількох споріднених або навіть віддалених галузях. Наприклад, економічна наука має спільну термінологію з іншими соціальними та природничими дисциплінами: амортизація, екологічні витрати, приватна власність.

Вузькогалузеві терміни – це терміни, специфічні для однієї конкретної галузі. Прикладами є лізинг (економіка), дрена (агрономія) та чип (інформаційні технології).

Крім термінів, у професійному мовленні фахівців широко використовуються й інші спеціальні мовні одиниці, такі як професіоналізми та номенклатурні назви, які сприяють точності та ефективності професійної комунікації [6, с. 22].

Термінологія сучасної української мови є надзвичайно розвиненою та різноманітною завдяки широкому спектру знань у суспільстві. Особливе місце в цьому різноманітті посідає українська морська термінологія, яка виступає як самостійна галузева терміносистема, що постійно розвивається, вдосконалюється і поповнюється новими термінами.

Досить деталізований варіант класифікації термінів за особливостями їх побудови пропонують вчені А. Д'яков, Т. Кияк та З. Куделько. Дослідники класифікують словотворчі типи термінів з урахуванням восьми різних особливостей:

1. Терміни-кореневі слова: корінна непохідна лексика (ship/корабель), (port/порт) та запозичена непохідна лексика (cargo/вантаж), (pilot/лоцман).

2. Похідна лексика: терміни, утворені за допомогою суфіксації (navigation/навігація) та терміни, утворені за допомогою префіксації (offload/розвантажувати).

3. Терміни-складні слова (seaworthy/мореходний, shipowner/судновласник, bulkcarrier/балкер, судно для перевезення насипних вантажів).

4. Терміни-словосполучення (bill of lading/коносамент, time charter/тайм-чартер, anchoring point/місце якорної стоянки).

5. Терміни-аббревіатури (IMO, International Maritime Organization/Міжнародна морська організація, SOLAS, Safety of Life at Sea/Безпека життя на морі).

6. Літерні умовні позначення (TSS, Traffic Separation Scheme/Схема розділення руху, LOA, Length Overall/Загальна довжина).

7. Символи (знаки) (якір – символ якорної стоянки).

8. Номенклатура (tanker/танкер, container ship/контейнеровоз, ro-ro ship/судно типу ро-ро) [13, с. 14].

Існують й інші підходи до класифікації термінів за їх будовою, серед іншого А. Коваленко усі терміни англійської мови поділяє на:

1. прості, які складаються з одного слова;
2. складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс;
3. терміни-словосполучення, які складаються з декількох компонентів.

Окрім такої загальної структуризації термінів на три групи А. Коваленко пропонує поділити терміни-словосполучення, в свою чергу, на три типи.

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, котрі можуть вживатися окремо і зберігають своє значення, наприклад: brake-gear – гальмова система, де brake – гальмо, gear – прилад.

До другого типу належать такі терміни-словосполучення, які мають одним з компонентів технічний термін, а другим – загальноживану лексичну одиницю. Компонентами такого типу термінів можуть бути два іменники або іменник і прикметник.

До третього типу відносять терміни-словосполучення, обидва компоненти яких становлять собою слова загальноживаної лексики, і тільки сполучення цих слів є терміном. Такий спосіб творення науково-технічних термінів є непродуктивним: *line wire* – провід під напругою. Більш продуктивним вважається спосіб утворення морських термінів, коли обидва компоненти є самостійними термінами: *back coupling* – зворотний зв'язок [28, с. 82].

Іншою поширеною класифікацією словотворчих типів термінів з більшим акцентом на чинник багатокomпонентності є така:

1. Терміни-слова, що виражені одним словом.
2. Терміни-словосполучення, які поділяються на: а) вільні словосполучення, де кожний з компонентів може вступати і в двосторонній зв'язок; б) зв'язані словосполучення, де ізольовано взяті компоненти можуть і не бути термінами, а в поєднанні вони утворюють термін-словосполучення [28, с. 82].

Термінологія є невід'ємною частиною наукової мови, що забезпечує точність і ефективність професійної комунікації. Вона тісно пов'язана з науковими поняттями та має відповідати вимогам системності, точності та однозначності. Терміни відображають специфіку тієї чи іншої галузі знань, демонструючи тенденцію до постійної адаптації та розвитку разом із наукою та суспільством. Завдяки системній організації, терміни входять у терміносистеми, де їх значення чітко визначено та взаємопов'язано з іншими одиницями, що сприяє професійному розумінню й уникненню непорозумінь між фахівцями.

Семантика відіграє ключову роль у формуванні термінології та наукової мови, адже терміни мають мати чітке та стабільне значення, щоб уникати непорозумінь у фаховій комунікації.

Слід прийти до висновку, що аналіз визначення поняття «термін» та його ролі в лінгвістиці і термінознавстві свідчить про багатогранність цього явища в науковій комунікації. Терміни є ключовими елементами, що відображають сутність наукових

і технічних понять та забезпечують точність і ефективність у професійній комунікації.

Дослідивши основні підходи до визначення та класифікації термінів у лінгвістиці можливо зробити наступні висновки.

Різні підходи до аналізу термінів та визначення термінів ілюструють різноманітність та складність цього явища в лінгвістиці. Терміни не лише відображають сутність наукових і технічних понять, але й адаптуються до змін у суспільстві та науці, розвиваючись разом із ними.

Одним із підходів визначення поняття терміна пов'язано з функціоналізмом, тобто пізнавально-інформативної функції терміна.

Утім деякі науковці української школи продовжують дотримуватися традиційного підходу й пояснюють термін як слово чи словосполучення, що позначають поняття спеціальної галузі знань або діяльності.

Зрештою, частина науковців вважає, що створення загальноновизнаного визначення терміна взагалі неможливо, оскільки термін – приналежність та об'єкт низки наук, і кожна наука прагне виділити у терміні ознаки, вагомі з її позиції, а тому, визначення терміна повинно відрізнятися від філософського або власне термінологічного.

Як показує проведене дослідження, характеризуються належністю до конкретної терміносистеми, наявністю чіткої дефініції, точністю значення, однозначністю в межах терміносистеми, відсутністю емоційного забарвлення.

Серед основних підходів класифікації термінів є класифікація за ступенем спеціалізації, яка розділяє терміни на три групи: загальнонаукові, міжгалузеві та вузькогалузеві. Даних підхід відносить професіоналізми та номенклатурні назви до спеціальних мовних одиниць.

Більш деталізованим є підхід класифікації за особливостями побудови термінів. За даною класифікацією, словотворчі типи термінів розділяють з урахуванням восьми різних особливостей: терміни-кореневі слова, похідна лексика,

терміни-складні слова, терміни-словосполучення, терміни-абревіатури, літерні умовні позначення, символи та номенклатура. Також за будовою терміни класифікують на прості, складні та терміни-словосполучення.

З огляду на багатокomпонентність термінів поширеною класифікацією словотворчих типів термінів є розподіл на терміни-слова та терміни-словосполучення.

1.2. Термін як базова одиниця морської терміносистеми

Інтерес до спеціальної лексики, зокрема термінології, посилюється через зростання ролі науки та техніки в сучасному суспільстві. Більшість нових слів у мовах сьогодні – це терміни, що з'являються швидше, ніж загальноживані слова. Точність термінів і їх зв'язки між різними системами полегшують їхнє вивчення.

Лінгвісти зазвичай розрізняють три аспекти термінології: термінознавство – це розділ мовознавства, який займається вивченням термінів, їх походженням, розвитком і функціонуванням; фахова термінологія – сукупність спеціалізованих слів, що належать до певної мови, наприклад, «німецька термінологія»; галузева термінологія – спеціальна лексика, що обслуговує конкретні сфери знання, такі як «лінгвістична термінологія» або «будівельна термінологія». Кожен із цих аспектів забезпечує систематизацію та уніфікацію понять, що сприяє точній і ефективній комунікації в різних професійних галузях [6, с. 18].

У свою чергу, галузеві термінології називають – терміносистемами. Системність термінології зумовлена двома типами зв'язків, які надають множинам термінів системного характеру логічними та мовними зв'язками [6, с. 18].

Системність є однією з найважливіших умов існування терміна. Термін може існувати лише як елемент терміносистеми, якщо під останньою розуміти впорядковану сукупність термінів, які адекватно висловлюють систему понять

теорії, що описують певну спеціальну сферу людських знань чи діяльності [13, с. 11].

Системність термінології полягає у тому, що термін не існує ізольовано, а є елементом терміносистеми – структурованого набору термінів, які відображають сукупність понять у відповідній дисциплінарній сфері. Така системність визначає зв'язки між термінами, забезпечуючи їхню взаємозалежність та узгодженість. Унікальність терміносистеми перекладацької діяльності пояснюється її особливим статусом, адже вона інтегрує культурно-національні риси вихідної і цільової мов, а також адаптується до змістовних і когнітивних відмінностей у різних культурах.

Терміносистема перекладу відображає динамічний характер мовних систем загалом. Вона змінюється під впливом нових наукових відкриттів, трансформації культурних уявлень і постійного оновлення міжкультурної взаємодії. У процесі цих змін виникають нові терміни, уточнюються значення існуючих, а системні зв'язки між ними переглядаються. Це забезпечує не лише адаптацію термінології до сучасних потреб, а й формування нових підходів до аналізу перекладацької діяльності як міждисциплінарного феномену. Водночас, системність термінології стає ключовою умовою її практичного застосування, оскільки лише в межах системи термін набуває точності, уніфікованості та значення, необхідного для коректної інтерпретації фахівцями.

Однією із найперших в частині відтворення на різні мови почала розвиватись морська термінологія, що обумовлено стрімким розвитком морської галузі, зокрема морського страхування та вантажних перевезень.

Морською термінологією почали займатися ще під час перших морських подорожей через потребу називати об'єкти та процеси, пов'язані з морем. Історичний розвиток держав значно вплинув на формування цієї лексики, а з XVIII століття вона набула особливого значення для визначення статусу держави у світі.

Морська термінологія є самостійною галузевою терміносистемою, що активно розвивалася внаслідок розширення морської торгівлі. Її формування в

англійській мові розпочалося давно й зазнавало впливу багатьох іноземних мов, зокрема французької, голландської, грецької, латинської, іспанської та скандинавської. Потреба в морській термінології виникла ще з часів перших морських подорожей, коли кожен предмет, процес і явище, пов'язані з морем, потребували точних назв.

На розвиток цієї лексики значний вплив мали історичні процеси, політичне становище країн та міжнародні контакти. З плином часу актуальною стала проблема перекладу морських термінів, адже міжнародна комунікація вимагала точного відтворення їхнього змісту.

Формування національної морської терміносистеми включало кілька процесів: створення нових термінів, запозичення лексем із інших мов, використання загальнонаукових термінів та адаптацію слів загального вжитку або спеціальних назв з інших галузей [30, с. 3].

Значна частина морських термінів в англійській (англ.) мові – англосаксонського походження. Англосаксонська (англосакс.) мова, яку називають також давньоанглійською, почала розвиватися із середини V століття, коли Британія зазнала захоплення німецьких племен. Це були передусім слова, що мають відношення до моря, до оснащення корабля, до управління судном і його технічних можливостей. Велика частина морських термінів запозичена з інших мов, так як у період з VI по XV століття англійська мова відчувала на собі значний вплив інших мов, про що згадувалося в письмових історичних джерелах того часу [58, с. 194].

Перші слова з латинської (лат.) мови з'явилися в Британії в I столітті н.е. в період римського завоювання. Вони позначали предмети й поняття, яких раніше в бриттів не було. Ці слова були прийняті в усній формі й повністю асимілювалися в мові жителів острова, адаптувалися до системи приймаючої мови у вимові, граматиці й орфографії [53, с. 51].

Розглянувши походження морських термінів в англійській мові, вивчивши їх семантичне значення й деякі способи словотворення, О. Шерстюк зазначає про те,

що, хоча значна кількість слів, що належать до морської тематики, має англосаксонське походження, їх більша частина запозичена з інших індоєвропейських мов: латинської, французької, грецької, голландської, іспанської, а також із давньоскандинавських мов.

Формування та становлення української морської термінології сягає ще часів сивої давнини, часів Київської Русі, тобто у період, який отримав назву «княжа доба», у вжитку на позначення морських понять з'являється лексика, що дійшла до наших днів: весло, гребець, якір, кормчий або кормник, корабель. Про етимологічну виразність українських морських термінів писав О. Горбач [11].

Але поступово слов'янські морські терміни доповнюються, а в деяких випадках замінюються запозиченнями. Події, що вирували в той період, залишають неабиякий відбиток. І цей період отримав назву «козацька доба». Так, з'являється велика кількість запозичень із тюркських мов, що пояснювалося зіткненням слов'ян із тюркськими народами: морські походи козаків, а також перебування в полоні запорізьких козаків, подорожі чумаків у Крим [55].

Доволі цікавим є дослідження етимології українського слова-терміна «чайка» на позначення морського судна. Науковець Д. Яворницький, який є найвідомішим дослідником козацького періоду нашої історії, визначав, що цей термін має татарське походження «каїк» або «чаїк» і в перекладі означає човен, що має овальне дно або круглий човен, у котрого немає чітко вираженого кіля [61].

Незважаючи на той факт, що морська термінологія розвивалась у різних країнах та регіонах, найбільший вплив мають саме англійськомовні терміни. Окрім того, для нашого дослідження слід встановити, що входить до морської терміносистеми англословних термінів та розглянути їх структурно-семантичні особливості.

Особливість морської терміносистеми полягає у сукупності галузевих терміноодиниць, об'єднаних спільною тематикою і заснованих насамперед на екстралінгвістичних ознаках, через те що морська термінологія відображає систему

понять, які стосуються більш широкого поняття «морська справа». Системний характер української морської термінології виявляється насамперед у системних зв'язках лексичних значень термінів, що утворюють різні семантичні підсистеми, до яких належать тематичні групи підгрупи, мікрогрупи [14].

У поняття «морська справа» ще з початку ХХ століття у словниках та енциклопедіях зафіксовано такий його компонент як кораблеводіння. Зазначимо, що термін корабель є синонімом до терміна судно, а лексеми-терміни кораблеводіння та судноводіння є синонімічними.

Упродовж ХХ століття зміст поняття «морська справа» змінювався, у пізніших словниках він став співвідноситися із змістом поняття «мореплавання». З розвитком мореплавання та науково-технічного прогресу у застосуванні кораблів, суден та інших плавучих засобів відбулася більша спеціалізація [55].

У ході дослідження було виокремлено декілька головних тематичних груп морської терміносистеми, серед яких:

1. Теорія судна (корабля), серед складу цієї тематичної групи є наступні терміни: геометрія корпусу судна, коефіцієнти повноти судна, плавучість, вантажна марка, остійність, крен, тощо.

2. Судноводіння (кораблеводіння). До складу цієї групи слід віднести навігаційні терміни (азимут, девіація, дрейф, маневрування, навігаційні небезпеки, тощо); лоцію яка об'єднує, наприклад, такі терміни: банка, мілина, берегова лінія, аванпорт, гавань, причальна тумба, морський канал, фарватер, тощо; океанографію, яка об'єднує, наприклад, терміни: шельф, океанічна западина (жолоб), риф, архіпелаг, мис, тощо.

3. Торгове мореплавання, окрема група до якої входять терміни, які використовуються у морських вантажних перевезеннях, такі як: фрахт, чартер, екіпаж, вантажний маніфест, сталійний час, аббревіатури фрахтування, тощо.

4. Військово-морська група, яка включає в себе терміни, які використовуються у військовій морській галузі, наприклад фрегат, флот, есмінець, мінний тральщик, тощо.

Вищенаведена класифікація на групи морських термінів не є вичерпною, та може бути деталізованою з огляду на багатогранність морської термінології.

З точки зору перекладу, морська терміносистема становить особливий інтерес через її складну структуру, історичну багатогранність і специфіку, яка часто залежить від культурних та національних особливостей. Перекладачі стикаються з численними викликами під час роботи з морською термінологією, оскільки терміни не лише мають точне значення в контексті конкретної професійної сфери, а й потребують врахування культурного та історичного аспекту їх походження.

Системність морської терміносистеми є важливою умовою для досягнення точності та однозначності перекладу. Це вимагає від перекладача дотримання логічних зв'язків і відповідності термінів між різними мовами, щоб уникнути викривлення значень. Крім того, міжнародний характер морської галузі та активна міжкультурна взаємодія підкреслюють важливість уніфікації та стандартизації морських термінів, що спрощує комунікацію між фахівцями з різних країн.

Переклад морської термінології передбачає не лише знання мови, але й глибоке розуміння специфіки галузі. Оволодіння цією терміносистемою сприяє підвищенню точності та ефективності комунікації в міжнародному мореплаванні, забезпечуючи якість та зрозумілість інформації для всіх сторін. Відтак, дослідження та розвиток морської термінології є важливими аспектами, які допомагають перекладачам долати мовні та культурні бар'єри у глобалізованому світі.

Дослідження англійської морської термінології має значну теоретичну цінність для лінгвістики, оскільки її розвиток відображає загальні тенденції англійської мови, а також практичне значення для спеціалістів морської галузі. Семантичний аналіз морських термінів охоплює вивчення їх значень та застосування в контексті мореплавання і морської справи, що допомагає зрозуміти

еволюцію цих термінів та їх практичне використання. Одним із аспектів такого дослідження є багатозначність, яка дозволяє одному терміну передавати кілька значень, пов'язаних із різними явищами та поняттями, а також омонімія, синонімія й антонімія, які відіграють важливу роль у морській терміносистемі.

Семантичний аналіз також дає змогу дослідникам зрозуміти, як змінюється значення морських термінів у різних контекстах морської діяльності, що сприяє точному їх тлумаченню і, як наслідок, покращує комунікацію між фахівцями та підвищує безпеку і ефективність мореплавства.

Структурний аналіз морської термінології включає дослідження морфологічних особливостей термінів (наприклад, префіксів, суфіксів та інших морфем) та синтаксичних зв'язків між термінами, що дає можливість зрозуміти будову та функціонування цієї термінології. Такий підхід дозволяє використовувати мовні засоби морської термінології більш ефективно, сприяючи точній та зрозумілій комунікації між фахівцями морської сфери.

Морська термінологія формує одну з найбільш специфічних галузевих терміносистем, яка, попри тривалу історію розвитку, потребує подальшого аналізу її структурних і семантичних характеристик. Основним завданням дослідження є вивчення принципів утворення, функціонування та семантичних властивостей морських термінів, які становлять значний інтерес для фахівців і перекладачів.

У ході словотворчого аналізу термінів виявлено такі способи словотворення, характерні для морської термінології: синтаксичний, морфологічний (лінійні моделі – префіксальний, словоскладення), семантичний (метафоризація). Під час дослідження виявлено, що одним з найефективніших способів словотворення є синтаксичний: push-button ship (автоматизоване судно), ice-breaker (кри-голам), roll on — roll off (морські судна з горизонтальною системою навантажування/розвантаження), engine-room (машинне відділення) [28, с. 82].

Морфологічний спосіб включає префіксацію (*unload* – розвантажувати), суфіксацію (*engineer* – інженер), словоскладання (*bulkhead* – перебірка) та аббревіацію (*SOLAS* – *Safety of Life at Sea*).

Багато морських термінів, що пов'язані з кораблебудуванням і означають дію, процес або результат дії, утворюються шляхом приєднання суфікса *-ing* до основи дієслова. Наприклад: *girding* (постановка на носовий і кормовий якорі) – від *gird* (ставити на носовий і кормовий якорі) – від середньовіч. англ. *girden* – від англосакс. *gyrdan* (оточувати, затягувати); *knotting* (зав'язування вузлів) – від *knot* (зав'язувати вузол, закріплювати вузлом) – від середньовічних англ. *knotte* – від англосакс. *cnotta* (вузол); *mooring* (пришвартування) – від *moor* (швартуватися) – від гол. *marren* (пов'язувати, ставити судно до причалу, пришвартувати) [71].

Шляхом приєднання агентивного суфікса *-er* до іменника утворюється інший іменник, що позначає виконавця дії: *engineer* (механік) – від англ. *engine* (мотор, двигун) – від ст.-фр. *engine* (пристосування) – від лат. *ingenium* (винахід, пристрій); *mariner* (моряк, матрос, мореплавець) – від фр. *marin* (моряк, матрос) – від лат. *marinus* (морський) [71].

За допомогою півсуфікса *-man* від основи іменника утворюється іменник, який указує на належність до певного роду занять: *crewman* (член команди корабля) – від англ. *crew* (суднова команда, екіпаж) [28, с. 83].

Синтаксичний спосіб передбачає створення термінів на основі словосполучень (*push-button ship* – автоматизоване судно).

Серед основних характеристик синтаксичного способу є компонентність: Термін формується з двох або більше компонентів, які разом створюють нову семантичну одиницю. Наприклад: *push-button ship* – автоматизоване судно (буквально «судно з кнопковим управлінням»), або *roll-on roll-off* – судно з горизонтальною системою навантаження/розвантаження.

Типи словосполучень які застосовуються включають серед іншого:

1. прикметник та іменник – safe port (безпечний порт), bulk cargo (насипний вантаж);
2. іменник та іменник – engine room (машинне відділення), lifeboat station (станція рятувальних шлюпок);
3. дієслово та іменник – breakwater (хвилеріз).

Синтаксичний спосіб легко адаптується до сучасних технологічних змін, дозволяючи створювати нові терміни для позначення інновацій та відтворювати відповідною мовою під час перекладу.

Приклади морських термінів, утворених синтаксичним способом:

1. Anchor chain – якорний ланцюг.
2. Pilot boat – лоцманський катер.
3. Ballast water – баластна вода.
4. Deck machinery – палубне обладнання.
5. Ship repair yard – судноремонтна верф.
6. Vessel tracking system – система відстеження суден.

Семантичний спосіб, що включає метафоризацію. Наприклад, cat's paw (вузол «котячі лапки») та crow's nest (оглядовий майданчик) використовують образні асоціації для позначення явищ або об'єктів [28, с. 82].

Семантична структура морських термінів має кілька важливих характеристик.

Однією із характеристик є полісемія: багато термінів мають різні значення залежно від контексту. Наприклад, pilot може означати як лоцмана, так і пілота.

Іншою притаманною характеристикою є синонімія: існує кілька термінів для позначення одного явища (freight і cargo – вантаж).

Метафоризація характеризує перенос значення на основі схожості. Наприклад, mosquito fleet (москітний флот) описує невеликі, маневрені судна, які діють разом, як «зграя» москітів.

Щодо основних способів творення морських термінів, їх можна поділити на морфологічні та неморфологічні. Перші охоплюють способи афіксального творення слів, словоскладання та аббревіацію.

Неморфологічні способи термінотворення є наслідком тривалих процесів, які змінюють семантику і граматичну природу мотивуючого слова чи словосполучення. До них належать: синтаксичний; семантичний. Семантичний спосіб термінотворення полягає в тому, що загально- вживана лексична одиниця отримує статус терміна внаслідок певних семантичних змін у застосуванні цієї одиниці в мові. Загалом існують два варіанти творення термінів із загально- вживаних слів:

1) лексичне значення загально- вживаного слова «зливається» із загальним термінологічним значенням без особливих семантичних зрушень; 2) лексичне значення загально- вживаного слова звужується (спеціалізується) у результаті різних видів переносу основного значення (метафоризації). Метафоризація значень загально- вживаних слів відбувається на основі зовнішньої або функціональної схожості названих об'єктів [28, с. 86].

Таким чином, слід прийти до висновків, що морська термінологія є структурованою системою понять, що відображає специфіку морської галузі. Вона формується завдяки логічним та мовним зв'язкам між термінами, забезпечуючи їхню узгодженість і взаємозалежність.

Системність терміносистеми, зокрема морської, є ключовою умовою точності та ефективності комунікації у цій сфері. Морська терміносистема є не лише частиною національних мов, але й важливим засобом міжнародної комунікації, що пояснює необхідність її уніфікації та стандартизації.

Морська термінологія розвивалася під впливом історичних, культурних і політичних чинників. Її формування збагачувалося запозиченнями з інших мов, таких як латинська, французька, голландська, грецька та інші.

Особливу роль у становленні англійської морської термінології відіграла епоха мореплавства, що сприяла створенню термінів для позначення об'єктів, явищ

і процесів, пов'язаних із морем. Українська морська термінологія має глибокі історичні корені, які сягають княжої доби, з подальшими доповненнями у козацький період через запозичення з тюркських мов.

Основними способами творення морських термінів є морфологічний, синтаксичний та семантичний.

Морфологічний спосіб включає префіксацію, суфіксацію, словоскладання та аббревіацію, тоді як семантичний спосіб часто базується на метафоризації значень.

Синтаксичний спосіб, який формує терміни шляхом словосполучень, відзначається гнучкістю і дозволяє адаптувати терміносистему до сучасних технологічних змін.

Семантична структура морської терміносистеми характеризується багатозначністю, синонімією та антонімією, що підвищує її багатогранність і адаптивність.

1.3. Шляхи реалізації англійських морських термінів українською мовою

Переклад морських термінів вимагає від перекладача достатнього рівня обізнаності у цій галузі знань і чіткого дотримання норм української мови. Найбільш прийнятними для функціонування в морській термінології вважаються ті слова, які визнані більшістю фахівців, зрозумілі всім і відображають суть явища або предмета. Сміслові значення терміна в морській справі лише тоді стає загальним надбанням, коли воно зафіксовано за допомогою чіткого терміну, що не передбачає різних тлумачень, є простим і однозначним.

У процесі перекладу терміна, як це підкреслено А. Коваленко, спостерігають два етапи, а саме: визначення значення терміна в контексті; переклад значення на українську мову [30, с. 258].

Закономірним є той факт, що значні складнощі у зазначених процесах перекладу створюють саме терміни, до складу яких входять групи слів, тобто які є багатокомпонентними утвореннями. Як відомо, переклад складних термінів складається з таких основних двох процедур, а саме: аналітичної і синтетичної. Значну роль у процесі перекладу словосполучень відіграє перший етап, він є перекладом його окремих компонентів. Задля цього потрібно правильно визначити структурні частини складного терміна, адже ними можуть стати не тільки слова, але й словосполучення, які є у структурі складного терміну [56, с. 88].

Другий етап перекладу звичайно передбачає вибудування компонентів у залежності від певних семантичних відносин, отримання фінального варіанту перекладу складного терміну. Існує ціла низка термінів-словосполучень, котрі не допускають дослівного перекладу, хоч вони і мають еквіваленти у рідній мові. Таким чином, окремі елементи вказаних вище термінів відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою.

Варто підкресили, що серед іншого Т. Кияк досліджував терміни та специфіку їх перекладу, він зазначив, що різні види перекладу вимагають різних підходів щодо передачі семантики термінологічних одиниць. Потрібно брати до уваги класифікацію одиниць науковотехнічного тексту на вузькоспеціальну лексику, загальнонаукову термінолексику, периферійну термінологію, а також на загальноживані слова [26, с. 108].

В. Карбан зазначає, що для правильного перекладу терміна важливо знати його словотвірну і морфологічну структуру та семантичні відмінності від загальномовних слів. При перекладі значні труднощі іноді виникають через існування омонімічних слів (в першу чергу термінів) – лексичних елементів, тотожних за формою, але досить відмінних за значенням. У мові науки і техніки особливо поширена омонімія термінів через те, що у терміносистемах різних галузей науки і техніки широко застосовується так зване семантичне словотворення, коли існуючій формі слова приписується те чи інше значення [23, с. 316].

Омонімія існує також у випадку термінів-аббревіатур та скорочень. Оскільки аббревіатури та скорочення складаються з невеликої кількості літер, то є ймовірність співпадіння їх форм у різних галузях науки і техніки. Перекладач повинен мати все це на увазі при перекладі термінів і у перекладі орієнтуватися на тематику тексту з тим, щоб уникнути неправильного вибору варіанта перекладу омонімічного терміна [23, с. 316].

Переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів іноземною мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі науково-технічної літератури важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [6, с. 43].

Н. Абабілова, В. Білокамінська також підкреслюють, що перекладачеві інколи доводиться самостійно створювати еквівалентні терміни рідною мовою, причому основна проблема, яку доводиться розв'язувати перекладачеві науково-технічної літератури, полягає саме у перекладі термінів, що веде до появи неологізмів, які становлять досить великий відсоток всієї лексики у перекладах. Справа в тому, що перекладачі змушені винаходити засоби передачі відсутнього терміна для подальшої його стандартизації та закріплення у відповідних термінологічних словниках [1, с. 126].

З точки зору практики перекладу всі елементи денотативної системи вихідної мови (лексичні та фразеологічні одиниці) поділяються на дві групи: 1) ті, що вже мають відповідники в мові, на яку робиться переклад; 2) ті, що (ще) не мають відповідників у мові перекладу. Перші називаються одиницями, що мають еквіваленти у мові перекладу, а другі – безеквівалентними одиницями [23, с. 279].

Еквівалентні одиниці, за визначенням В. Карабана, поділяються на одноквівалентні (тобто ті, що мають тільки один перекладний відповідник (наприклад: flange – фланець); і багатоквівалентні (тобто ті, що мають більше одного перекладних відповідників (наприклад: frame перекладається як: рама (у будь-якому пристрої), станина (у верстаках), каркас (у будівництві) [23, с. 279].

Під еквівалентами (або моноеквівалентами) розуміємо такі відповідники між лексичними одиницями двох мов, які є постійними, рівнозначними і, як правило, не залежними від контексту. Оскільки еквівалентний відповідник завжди один, у перекладача немає вибору: він повинен вживати саме цей еквівалент. Будь-який інший переклад буде помилковим. Еквівалентами представлені здебільшого терміни, власні імена, географічні назви.

Наприклад:

1. Charterparty – чартер-партія
2. Bill of Lading – коносамент
3. Seaworthiness – морехідність
4. General Average – загальна аварія

Головним способом перекладу одноквівалентних термінів є знаходження лексичного еквівалента у мові перекладу. Еквівалент – це постійна лексична відповідність у мові перекладу, яка зафіксована у словнику і точно співпадає зі значенням даного слова. Одноквівалентні термінологічні одиниці відіграють важливу роль при перекладі фахових текстів. Вони служать опорними пунктами, від яких залежить розкриття значення інших слів; вони дають можливість з'ясувати тематику тексту. Тому перекладачеві слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати власні знання термінів-еквівалентів [23, с. 280].

Переклад багатоеквівалентних термінів потребує вміння вибору одного, адекватного в даному контексті варіантного відповідника. Варіантні відповідники можуть бути зафіксовані в перекладних словниках, і тоді вони навиваються словниковими варіантними відповідниками [23, с. 280].

Перекладацький еквівалент обирається на основі відповідності між лексичними та граматичними значеннями слів тих мов, які беруть участь у перекладі, виходячи з контексту, ситуації та фонових знань.

Так наприклад англomовни термін «towage» частіше за все буде перекладатись як «буксирування» (основний переклад), або в залежності від змісту «буксирні

послуги» (як вид діяльності), але разом з тим може використовуватися у розуміння «переміщення судна» (у загальному значенні). Іншим прикладом буде термін «freight», що найчастіше вживається у розуміння «фрахт» (плата за перевезення), але рідше «вантаж (як об'єкт перевезення)».

За спостереженнями І. Корунця, для західного перекладознавства «єдиним терміном для позначення досконалого і достовірного («адекватного») перекладу залишався і до сьогодні залишається термін еквівалентний переклад».

На прикладі досліджень відомого американського перекладознавця Ю. Найди (1914–2011), який розробив теорію «динамічної еквівалентності» можливо проаналізувати «еквівалентність». Автор пропонує розрізняти два види еквівалентності – формальну та динамічну. Формальна еквівалентність орієнтована на оригінал та має на меті забезпечити можливість безпосереднього зіставлення різномовних текстів. Така еквівалентність досягається обов'язковим збереженням під час перекладу частин мови, відсутністю членування та перестановки членів речення, збереженням пунктуації, розбивкою на абзаци, а також застосуванням принципу конкордансу (тобто перекладу певного слова завжди одним й тим самим еквівалентом) тощо [52, с. 56].

Динамічна еквівалентність натомість орієнтована на реакцію реципієнта і намагається забезпечити рівність впливу на читача перекладу з читачем оригіналу. Це передбачає адаптацію лексики та граматики, аби переклад виглядав так, «як автор написав би іншою мовою». Завданням перекладу є створення «найбільш близького природного еквіваленту» (the closest natural equivalent) тексту оригіналу [52, с. 57].

Взагалі ж, перекладацька еквівалентність не дорівнює ані структурно-семантичній, ані функціональній окремо і має розглядатися як складне синтетичне утворення, яке врівноважується дією низки вимог та обмежень, що знаходяться стосовно одне одного у відносинах діалектичних протиріч. Отже, хоча досягнення перекладацької еквівалентності з теоретичної точки зору видається майже

неможливим, на практиці воно повсякчас здійснюється за рахунок творчої праці тисяч і тисяч перекладачів [52, с. 60].

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента термінологічної одиниці або коли варіантні відповідники певного терміна вихідної мови відсутні, використовуються різні прийоми міжмовних трансформацій. Задача перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому в ході перекладу, щоб максимально точно передати значення кожного терміна. Прийнято поділяти перекладацькі трансформації на лексичні, граматичні та стилістичні. Трансформації можуть поєднуватися одна з одною, приймаючи характер складних комплексних трансформацій [6, с. 44].

У нашому дослідженні зосередимо свою увагу на трансформаціях, які Л. Білозерська, Н. Возненко та С. Радецька класифікують як:

- а) лексичні трансформації;
- б) лексико-семантичні трансформації;
- в) граматичні трансформації;
- г) лексико-граматичні трансформації.

Лексичні трансформації застосовуються при перекладі науково-технічних текстів у тому випадку, коли у вихідному тексті зустрічаються терміни з тієї або іншої професійної області, які (ще) відсутні в мові перекладу, або такі, що мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у фаховій мові перекладу. Основним видом лексичної трансформації є транскодування – такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу [23, с. 282].

Розрізняють чотири види транскодування: 1) транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови; 2) транслітерування (слово вихідної мови передається за літерами; 3) змішане транскодування (транскрибування з елементами транслітерування; 4) адаптивне

транскодування (коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу) [6, с. 44].

Транскодування вважається одним із найпростіших прийомів перекладу терміна на лексичному рівні є прийом транскодування (побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу). Цей прийом становить рідкість в практиці технічного перекладу.

Транслітерацію і транскрипцію використовують передусім для перекладу власних назв, географічних назв, назв ділових установ, компаній, періодичних видань і т. п. Багато таких імен порівняно легко піддається транскрипції або, рідше, транслітерації [6, с. 45].

Також, у своїх дослідженнях Н. Абабілова, В. Білокамінська зазначають про те, що при перекладі таким способом, як транслітерація, не слід забувати про «фальшивих друзів перекладача», наприклад, таких як «contribution», «data», «instance», «stimulation», так як він зазвичай призводить до грубого викривлення змісту [1, с. 126].

Так, серед англomовних морських термінів такими прикладами можуть бути «pilot», де невірним буде переклад «пілот» (у значенні авіаційного пілота), а натомість вірним є «лоцман» (особа, яка допомагає судну при навігації).

Ще одним із прикладів є «draft», що у загальноповживаному значенні відповідає «драфт» («чорновик»), але у морській галузі вірним буде «осадка судна» (глибина, на якій судно знаходиться у воді).

При перекладі термінологічних одиниць застосовують також інший прийом лексичних трансформацій – калькування. Калькування – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Даний прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів [6, с. 45].

Нерідко, обираючи між транскодуванням та калькуванням, перевагу віддають калькуванню, так як в результаті транскодувань нерідко утворюються одиниці, що

не мають сенсу у мові перекладу, свого роду псевдослова. Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові [1, с. 126].

Наприклад: «deadweight tonnage» – вантажопідйомність судна, або «dry bulk cargo» – сухий насипний вантаж.

Лексико-семантичні трансформації – це спосіб перекладу лексичних одиниць іноземної мови шляхом використання одиниць мови перекладу, які не збігаються за значенням з вихідними, але можуть бути виведені логічно. Одним з видів лексико-семантичних трансформацій є конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого, конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного [6, с. 45].

При перекладі термінів також можливим є застосування прийому генералізації. Генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості, що відповідає їй за змістом у мові перекладу.

Модуляція або смисловий розвиток – це заміна слова або словосполучення іноземної мови, значення яких можна вивести логічним шляхом з вихідного значення. Прийом смислового розвитку полягає в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, логічно пов'язаним з ним [6, с. 46].

Багато труднощів при перекладі науково-технічних текстів пов'язані не лише з перекладом окремих термінів, а з передачею правильного змісту кожної фрази, що не завжди може забезпечити дослівний переклад [27, с. 54].

Так, Л. Білозерська, Н. Возненко та С. Радецька виділяють окремо граматичні трансформації, до яких відноситься членування речення, об'єднання речень, заміну однієї частини мови на іншу частину мови та переставлення.

Членування речення – це вид граматичної трансформації, за якої синтаксична структура іноземної мови перетворюється на дві чи більше предикативні структури мови перекладу. Цей прийом може бути зумовлений як граматичними міркуваннями

(наприклад, у випадку відмінності в припустимості набору синтаксичних зворотів), так і прагматичними (наприклад, якщо речення зазнає цілого ряду перетворень, що призводять до комунікативно-надлишкової або стилістично неадекватної кількості додаткових синтаксичних зворотів). Об'єднання речень – вид граматичної трансформації, протилежний до членування, при застосуванні якого синтаксична структура в тексті оригіналу перетворюється на одне речення шляхом об'єднання двох чи більше простіших речень [6, с. 46].

Заміна однієї частини мови на іншу частину мови – трансформація, яка застосовується, коли збереження частиномовної характеристики слова, що перекладається, призводить до порушення граматичних норм мови перекладу та норм слововживання. Така трансформація може застосовуватися для слів майже всіх частин мови і зазвичай супроводжується частковою або повною перебудовою структури речення, що перекладається [23, с. 291].

Переставлення – це зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Найбільш звичайний випадок в процесі перекладу – це зміна порядку слів і словосполучень у структурі речення [6, с. 46].

До лексико-граматичних трансформації слід віднести зокрема анатомічний переклад. Це такий вид трансформації, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним [23, с. 291].

Експлікація або описовий переклад. При описовому перекладі лексична одиниця іноземної мови замінюється словосполученням, що експлікує її значення (тобто дає пояснення або опис цього слова). До описового перекладу висувають такі вимоги: 1) переклад повинен точно відбивати основний зміст позначеного терміном поняття; 2) опис не повинен бути надто докладним; 3) синтаксична структура словосполучення не повинна бути надто докладною [23, с. 297].

Досить часто у наукових працях, які присвячено саме перекладацькому аналізу, представлено основні прийоми перекладу термінів: описовий переклад, він

є передачею слова за допомогою детальнішого пояснення значення слова. Таким чином, цей прийом використовують у випадку відсутності відповідного значення слова у словнику і в українській мові. Наприклад: «customs terminals», що має значення та перекладається як митні термінали, де здійснюється митний контроль; переклад за допомогою використання родового відмінка, як приклад представлено «Schengen States», тобто країни шенгенської групи; калькування, або дослівний переклад, такий спосіб є перекладом англійського слова або виразу шляхом точної передачі його засобами української мови, наприклад: «Customs Service», що перекладають митна служба [45, с. 181].

Додавання – це вид трансформації, при якому в перекладі використовуються додаткові лексичні одиниці для передачі імпліцитних елементів змісту оригіналу. Часто цей прийом застосовується при перекладі для запобігання викривлення змісту в мові перекладу [6, с. 48].

Вилучення – це вид трансформації, прямо протилежний додаванню. При перекладі і подальшій редакторській корекції до цього виду трансформації частіше всього звертаються, коли певна лексична одиниця є семантично надлишковою, тобто виражає значення, яке може бути зрозумілим з контексту [6, с. 48].

Контекстуальна заміна – це такий вид трансформації, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, не є словниковим відповідником і підбирається із врахуванням контекстуального значення слова та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу [23, с. 288].

По суті, даний вид трансформації використовується в тих випадках, коли необхідно зробити уточнення (конкретизацію), узагальнення (генералізацію), змінити заперечну конструкцію на стверджувальну (антонімічний переклад) або зробити повне переосмислення (наприклад, при перекладі фразеологізмів). Даний вид трансформації поєднує в собі елементи й використовує прийоми як лексико-семантичних, так і лексико-граматичних перетворень [6, с. 49].

Заслуговує на увагу дослідження Т. Кияка, який зазначив, що різні види перекладу вимагають різних підходів щодо передачі семантики термінологічних одиниць. Потрібно брати до уваги класифікацію одиниць науковотехнічного тексту на вузькоспеціальну лексику, загальнонаукову термінолексику, периферійну термінологію, а також на загальноповживані слова [26].

Також, у своїх дослідженнях Абабілова Н., Білокамінська В., провівши наукові розвідки щодо способів відтворення сучасних англійських термінів українською мовою, встановили, що вони дещо різні, але жоден з науковців не надає детальних інструкцій щодо перекладу термінів, оскільки вони є особливою групою науковотехнічної лексики. Перекладач має не лише добре володіти англійською мовою, але й водночас бути обізнаним у конкретній галузі, до якої належить текст перекладу, бо значення термінів тісно пов'язане із контекстом, його змістом та специфікою, і може змінюватися залежно від галузі використання. Тільки при ефективному поєднанні цих двох умов можна зробити адекватний переклад будь-якої науковотехнічної літератури [1, с. 126].

За підсумком даного розділу слід зауважити наступне.

Українська термінологія має тривалу історію, що починається з часів Київської Русі, поступово формуючи структуровану систему понять завдяки науковій і культурній діяльності.

У підходах до визначення поняття терміну, більшість вчених вважають, що неможливо створити загальноприйняте визначення того чи іншого терміна. Разом з тим, можливо визначити ключові ознаки термінів, серед яких належність до конкретної терміносистеми, наявність чіткої дефініції, точність значення, однозначність в межах терміносистеми, відсутність емоційного забарвлення. Існує декілька підходів класифікації термінів, серед яких найбільш детальним є розподіл за особливостями побудови термінів.

У даному розділі також було досліджено морську термінологію, як частину спеціальної лексики, яка вирізняється складною структурою,

багатокомпонентністю та історичним розвитком. У ході дослідження було виокремлено чотири головних тематичних груп морської терміносистеми: теорія судна, судноводіння, торгове мореплавство, військово-морська група.

Для морської термінології характерною є її системність, яка відображає сукупність понять, взаємопов'язаних логічними та мовними зв'язками. Перекладачі часто стикаються з викликами, пов'язаними із полісемією, синонімією, омонімією та культурними особливостями термінів. Досягнення точності та відповідності термінів у перекладі вимагає використання як формальної, так і динамічної еквівалентності, адаптованої до змісту тексту та потреб цільової аудиторії.

У ході словотворчого аналізу термінів виявлено такі способи словотворення, характерні для морської термінології: синтаксичний, морфологічний, семантичний.

Підсумок дослідження процесу перекладу термінів полягає в тому, що переклад термінів є складним і потребує від перекладача не лише глибокого володіння мовами, але й спеціалізованих знань у відповідній галузі. Було досліджено еквівалентність у процесі перекладу.

У розділі досліджено перекладацькі трансформації, які класифікують за чотирма групами: лексичні трансформації (транскодування, транслітерація, калькування), лексико-семантичні трансформації (конкретизація, генералізація, модуляція та смисловий розвиток), граматичні трансформації (членування речення, об'єднання речень, заміну однієї частини мови на іншу частину мови та переставлення) та лексико-граматичні трансформації (анатомічний переклад, описовий переклад, додавання, вилучення).

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ МОРСЬКИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Аналіз використання морських термінів в текстах міжнародних конвенцій та національних нормативно-правових актів

Дослідження базується на аналізі термінів, відібраних методом суцільної вибірки з текстів нормативно-правових актів, а також їхніх українських еквівалентів, які використовуються у перекладах міжнародних конвенцій, регламентів та правил, пов'язаних із морськими перевезеннями. Зокрема, було досліджено терміни, що зустрічаються в Кодексі торговельного мореплавства України, Міжнародній конвенції про запобігання забрудненню із суден 1973 року, Найробійській міжнародній конвенції про видалення затонулих суден 2007 року, Міжнародній конвенції про вантажну марку 1966 року тощо. Джерелами дослідження стали також база даних офіційного українського веб-порталу Верховної Ради України, матеріали та нормативно-правові акти з веб-сайту Міжнародної морської організації, ресурси Treaty Section United Nations, а також документи, розміщені на веб-порталі Адміністрації морських портів України, зокрема звичаї та обов'язкові постанови для морських портів України.

Терміни можна класифікувати за ступенем їх спеціалізації на три основні групи. Перша група охоплює терміни, які застосовуються в усіх галузях знань і мають узагальнене значення, що може уточнюватися в межах окремих дисциплін. Друга група включає терміни, які використовуються в декількох галузях, навіть якщо вони суттєво відрізняються за змістом і напрямом. Третя група об'єднує терміни, що характерні для однієї конкретної галузі й мають вузькоспеціалізоване значення.

На основі термінів, які застосовуються у Кодексі торговельного мореплавства України було досліджено та проаналізовано терміни за ступенем їх спеціалізації.

Так, зокрема до групи загальнонаукових термінів, які застосовуються в багатьох галузях знань, мають універсальний характер та які спостерігаються в Кодексі торговельного мореплавства України слід віднести:

1. сфера (наприклад, «державна політику у сферах морського і внутрішнього водного транспорту»);
2. одиниця (наприклад «розрахункова одиниця»);
3. привілей (наприклад «привілейовані вимоги»);
4. звичай (наприклад, «звичаїв торговельного мореплавства»);
5. процес (наприклад, «збереження вантажів у процесі перевезення»);
6. фактор (наприклад, «гідрометеорологічні фактори»).

Серед міжгалузевих термінів було визначено деякі терміни, які використовуються в кількох споріднених або навіть віддалених галузях. Приклади:

1. акт (наприклад, «акт про морський протест»);
2. договір (наприклад, «договір морського агентування»);
3. реєстрація (наприклад, «реєстрація суден»);
4. сертифікат (наприклад, «сертифікат про вилучення судна»);
5. тариф (наприклад, «тарифи на морське перевезення пасажирів»);
6. позивний (наприклад, «позивний сигнал судна»).

Багато термінів які зустрічаються у тексті профільного нормативно-правового акту, Кодексі торговельного мореплавства України – вузькогалузеві терміни. Ці терміни специфічні для галузі морського права та торговельного мореплавства. Приклади:

1. судно (наприклад, «торговельне судно», «пасажирське судно»);
2. фрахт (наприклад, «сплатити за перевезення встановлену плату (фрахт)»);
3. чартер (наприклад, «бербоут-чартер», «тайм-чартер», «рейсовий чартер»);

4. лоцман (наприклад, «державний морський лоцман», «лоцманські послуги»);
5. капітан судна (наприклад, «права капітана», «обов'язки капітана судна»);
6. морський протест (наприклад, «заява про морський протест», «акт про морський протест»);
7. порт (наприклад, «торговельний порт», «морський порт»);
8. коносамент (наприклад, «оформлення коносаменту», «типи коносаментів»).

Такий детальний розподіл термінів за групами допомагає не лише краще зрозуміти специфіку морських термінів, але й виявити зв'язки між морською термінологією та іншими галузями.

З точки зору англійських термінів, які зокрема зустрічаються у Міжнародній конвенції про арешт суден 1999 року (International Convention on Arrest of Ships) слід зробити висновки, що тексти міжнародних конвенцій вирізняються вузькоспеціалізованою термінологією.

З точки зору семантики, терміни міжнародних конвенцій характеризуються наступними особливостями:

Однозначність: Кожен термін має чітке значення, яке виключає можливість різного тлумачення у межах контексту. Наприклад: «arrest» визначається як «detention or restriction on removal of a ship by order of a Court», тобто «затримання, обмеження пересування» що виключає неоднозначність у правовому розумінні цього терміну.

Узагальнення та спеціалізація: Деякі терміни є загальними і охоплюють широку категорію явищ (наприклад, «person», «court»), тоді як інші є вузькоспеціалізованими для морського права («salvage operations», «maritime lien»).

Міжгалузеві зв'язки: Деякі терміни мають міжгалузеве значення, що сприяє інтеграції морського права в загальну правову систему. Наприклад: «liability»

(«відповідальність»), «mortgage» («іпотека»), «insurance premiums» («страхові премії»).

Зазвичай, морські терміни у текстах міжнародних конвенцій формують логічні зв'язки між термінами, створюючи ієрархію понять. Наприклад: термін «maritime claim» є узагальнюючим, а його конкретизація подається через перелік підкатегорій: «loss or damage», «salvage operations», «mortgage», тощо.

Структурно-семантичні особливості морських термінів передаються через аналіз їхньої лексичної структури, семантичного змісту та контексту застосування.

Для проведення дослідження класифікації термінів за особливостями їх побудови, методом суцільної вибірки було обрано 100 саме морських термінів з текстів таких нормативно-правових актів як:

1. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 року (International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL)).

2. Міжнародна конвенція по обмірюванню суден 1969 року (International Convention on Tonnage Measurement of Ships).

3. Міжнародна конвенція про арешт суден 1999 року (International Convention on Arrest of Ships).

4. Міжнародна конвенція про вантажну марку 1966 року (International Convention on Load Lines).

5. Міжнародна конвенція про контроль суднових баластних вод й осадів та управління ними 2004 року (International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments (BWM)).

6. Міжнародна конвенція про пошук і рятування на морі 1979 року (International Convention on Maritime Search and Rescue (SAR)).

7. Найробіська міжнародна конвенція про видалення затонулих суден 2007 року (Nairobi International Convention on the removal of wrecks).

Для дослідження було обрано терміни з текстів міжнародних конвенцій, оскільки вони містять велику кількість специфічної, але водночас усталеної

морської термінології. Ці документи розроблені міжнародними організаціями для забезпечення уніфікованого підходу до правового регулювання морської діяльності, тому терміни, які в них використовуються, мають чіткі визначення та широко застосовуються в морській індустрії. Це дозволяє вважати їх стандартами для професійного використання.

Обрані тексти охоплюють ключові аспекти мореплавства, такі як екологічний захист, безпека, технічне обслуговування суден і правові відносини. Такий підхід забезпечив багатогранність термінів і дозволив дослідити їх у різних контекстах, підкресливши їхню універсальність і значення для міжнародного морського права та практики.

Аналіз вибраних 100 наданих термінів у рамках 8 вищевказаних класифікаційних категорій показує наступний розподіл у відсотках. Вибірка термінів відображена у Додатку А.

Кожна категорія відображає унікальні особливості та роль термінів у морській індустрії, починаючи від базових понять і закінчуючи складними конструкціями та спеціальними аббревіатурами. Такий підхід дозволив систематизувати термінологію, забезпечивши всебічний погляд на її структуру та частотність використання у професійній морській практиці.

Кожна категорія демонструє свою частку серед загального списку, що відображає різноманітність і багатогранність морської термінології.

1. Терміни-кореневі слова становлять 41% усіх термінів, що є найбільшою часткою. Це свідчить про значну кількість основної, непохідної лексики, яка використовується в морській сфері. Термінологія цієї категорії відображає фундаментальні поняття, такі як «ship» (судно), «cargo» (вантаж), «port» (порт) тощо. Їх основна функція полягає у позначенні базових елементів і явищ у морській галузі.

2. Похідна лексика займає 12%. Це терміни, утворені шляхом суфіксації чи префіксації, наприклад, «navigation» (навігація) або «non-commercial»

(некомерційний). Така частка відображає роль похідних термінів у створенні специфічної лексики, яка більш детально описує дії, стани або характеристики.

3. Терміни-складні слова представлені у відношенні 18%. Ці терміни, як-от «ballast water» (баластна вода) чи «greenhouse gas» (парниковий газ), відображають складність сучасних концепцій у морській справі, що вимагає комбінування кількох понять в одне слово для більш точного опису.

4. Терміни-словосполучення становлять 21%, посідаючи другу позицію за популярністю. Це свідчить про важливість описових конструкцій для відображення більш специфічних і складних понять, наприклад, «certificate of compliance» (сертифікат відповідності) чи «safe passage» (безпечний прохід). Ці терміни забезпечують ясність і деталізацію в професійній комунікації.

5. Терміни-абревіатури складають 3%. Приклади, такі як «IMO» (International Maritime Organization), демонструють використання скорочень для позначення важливих організацій, документів або стандартів, що полегшує їхнє використання в діловому та технічному спілкуванні.

6. Літерні умовні позначення займають 2%. Це такі позначення, як «LOA» (Length Overall). Незважаючи на їхню низьку частку, вони є критично важливими для морської індустрії, оскільки часто використовуються в технічній документації, розрахунках і повідомленнях.

7. Символи (знаки) у цьому аналізі не були ідентифіковані, що дає 0%. Однак, це не означає, що вони не мають значення, адже символи, такі як якір, часто використовуються в навігації та позначеннях на морських картах.

8. Номенклатура складає 3% і включає специфічні найменування суден, такі як «tanker» (танкер) або «ro-ro ship» (судно типу ро-ро). Її частка відображає використання спеціалізованих назв для ідентифікації різновидів морських об'єктів.

Таким чином, ця класифікація показує, як морська термінологія балансує між базовими поняттями, похідними конструкціями, складними словами, словосполученнями та спеціалізованими категоріями, щоб ефективно

обслуговувати потреби галузі. Найвищий відсоток кореневих слів підкреслює важливість фундаментальної лексики, тоді як решта категорій забезпечують гнучкість і точність у фаховому спілкуванні.

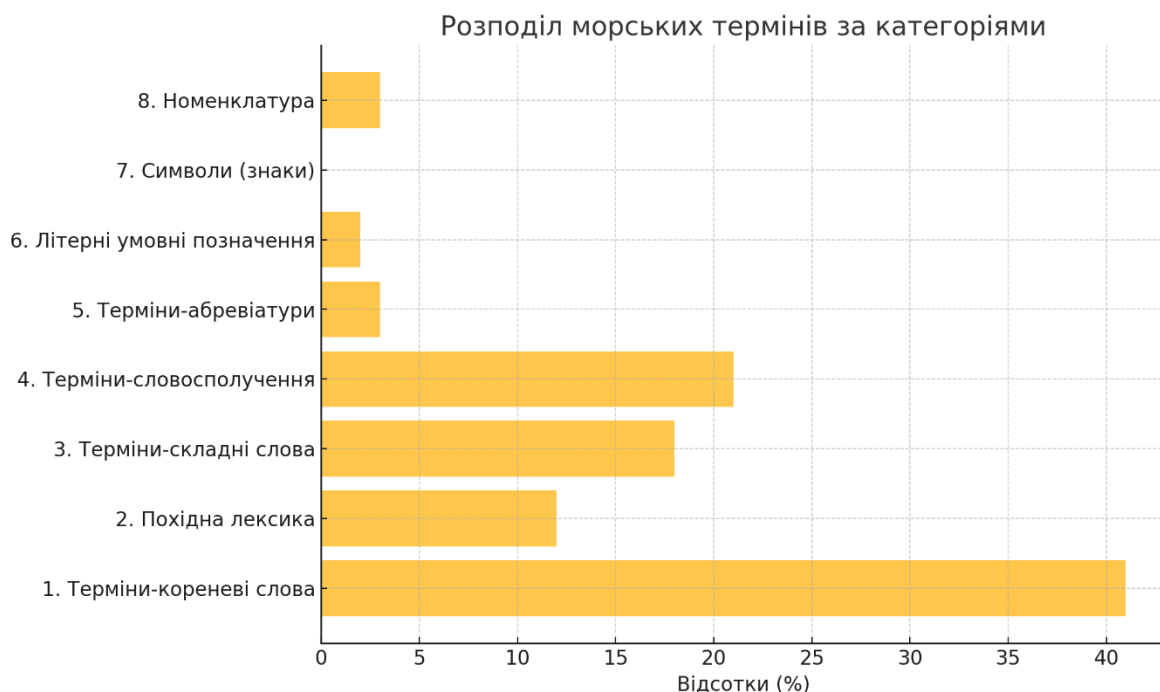

Рис. 1. Співвідношення термінів за класифікацією

А. Д'якова, Т. Кияка та З. Куделька.

Аналіз термінів за класифікацією А. Коваленко (прості, складні, терміни-словосполучення) демонструє наступне співвідношення у відсотках. Прості терміни становлять 53.0%. До цієї категорії належать такі терміни, як «bridge» (місток), «depth» (глибина), «hazard» (небезпека) та «wreck» (затонулий об'єкт). Висока частка простих термінів вказує на їхню універсальність і часте використання для позначення базових понять у морській індустрії. Складні терміни складають 14.0%. Наприклад, «hatch covers» (люкові кришки), «freeboard deck» (палуба надводного борту), «net tonnages» (чиста місткість судна) та «raised quarterdeck» (піднята шканцівна палуба). Ці терміни відображають більш технічні або комбіновані поняття, які важливі для опису деталей морських конструкцій або характеристик. Терміни-словосполучення становлять 33.0%. До цієї групи входять

такі терміни, як «certificate of compliance» (сертифікат відповідності) та «port state control» (портовий державний контроль). Ця частка підкреслює необхідність багатокomпонентних термінів для опису складних правових, екологічних чи адміністративних процесів.

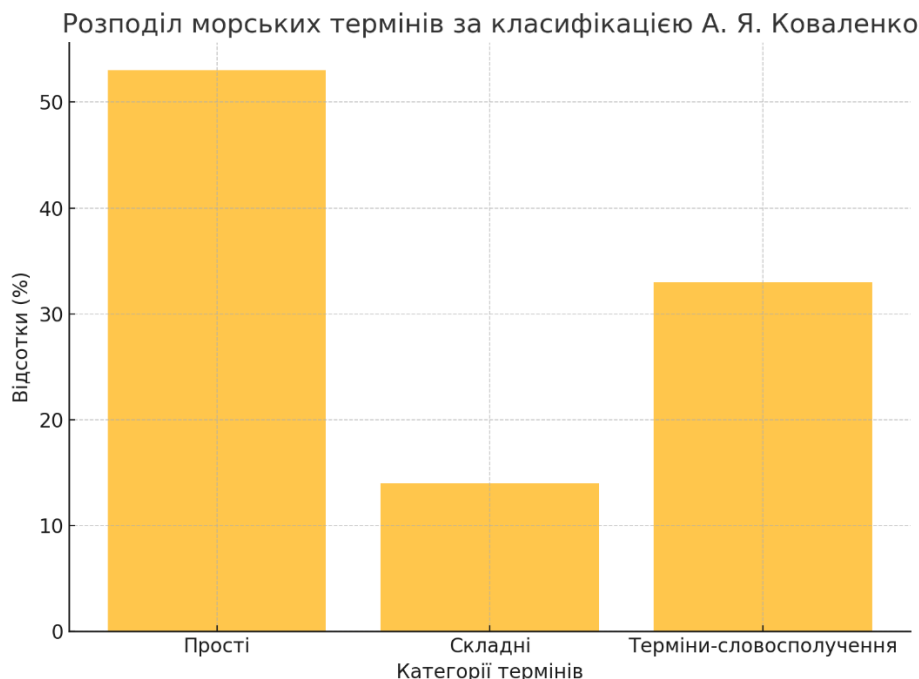

Рис. 2. Співвідношення термінів за класифікацією А. Коваленко.

Дослідження англійської морської термінології має як теоретичне значення для лінгвістики, так і практичну цінність для морської галузі. Семантичний аналіз термінів розкриває їх значення, багатозначність, омонімію, синонімію та антонімію, що важливо для їхнього точного застосування в мореплавстві.

Багатозначність морських термінів проявляється у випадках, коли одне слово або термін може мати кілька значень залежно від контексту. Наприклад, термін «draft» може означати як осад судна, так і попередній проєкт документа. Це вимагає від перекладача або дослідника точного розуміння контексту, щоб уникнути зміщення змісту.

Синонімія виявляється у використанні різних термінів для позначення одного поняття. Наприклад, терміни «cargo» і «freight» часто вживаються як синоніми для позначення вантажу.

Морські терміни також демонструють динамічність у своїх значеннях. У зв'язку з розвитком технологій з'являються нові значення для вже існуючих термінів. Наприклад, «bridge» тепер не тільки позначає місток на судні, а й включає до себе сучасні електронні системи навігації.

Структурний аналіз вивчає морфологічні особливості та синтаксичні зв'язки термінів, дозволяючи ефективніше використовувати їх у професійній діяльності. Морська термінологія, попри багатовікову історію, потребує подальшого дослідження для вдосконалення її структурних і семантичних характеристик.

У ході аналізу морської термінології виявлено, що для створення термінів у цій галузі характерні такі основні способи словотворення:

Синтаксичний спосіб є одним із найефективніших. Він базується на створенні термінів із кількох компонентів, які разом утворюють нову семантичну одиницю. Цей спосіб характеризується компонентністю та можливістю створення чітких і зрозумілих термінів.

Морфологічний спосіб включає: префіксацію, суфіксацію, словоскладання, абрєвіацію (SOLAS – Safety of Life at Sea).

Семантична структура морських термінів має кілька важливих характеристик, серед них зокрема полісемія та синонімія.

Синтаксичний спосіб створення морських термінів базується на формуванні словосполучень, які складаються з двох або більше компонентів, що разом утворюють нову семантичну одиницю. Цей спосіб є одним із найефективніших у морській терміносистемі, оскільки дозволяє створювати точні та зрозумілі терміни для опису складних понять.

Зі 100 досліджених термінів до синтаксичного способу відносяться:

1. safe passage (безпечний прохід)

2. ballast exchange (обмін баластної води)
3. port state control (портовий державний контроль)
4. gross tonnage (валова місткість судна)
5. polar code (полярний кодекс).

Типи словосполучень, що використовуються в синтаксичному способі:

1. прикметник + іменник: «safe passage» (безпечний прохід), «gross tonnage» (валова місткість);
2. іменник + іменник: «port state control» (портовий державний контроль), «ballast exchange» (обмін баластної води);
3. дієслово + іменник: «breakwater» (хвилеріз).

Морфологічний спосіб охоплює такі підходи, як префіксація, суфіксація, словоскладання та аббревіація.

1. Префіксація. Приєднання префіксів додає термінам специфічності або змінює їх значення:

Unload (розвантажувати)

Offload (розвантаження)

Non-commercial (некомерційний).

2. Суфіксація. Суфіксація використовується для утворення термінів, що описують дії, процеси або виконавців:

Mooring (пришвартування)

Engineer (інженер)

Knotting (зав'язування вузлів).

3. Словоскладання. Цей метод утворює терміни шляхом поєднання основ:

Bulkhead (перебірка)

Ice-breaker (криголам)

Ballast water (баластна вода).

4. Аббревіація. Аббревіатури значно скорочують обсяг інформації, зберігаючи її точність: SOLAS (Safety of Life at Sea), MARPOL (Marine Pollution Convention).

Семантичний спосіб передбачає зміну значення існуючих слів або їх метафоризацію для адаптації до морського контексту:

Knot (вузол) – у морському контексті також означає швидкість судна.

Anchor (якір) – використовується не лише буквально, але й метафорично, наприклад, для позначення місця стоянки судна.

Цей аналіз підкреслює багатогранність морської термінології, демонструючи її здатність точно описувати складні явища за допомогою різних способів словотворення.

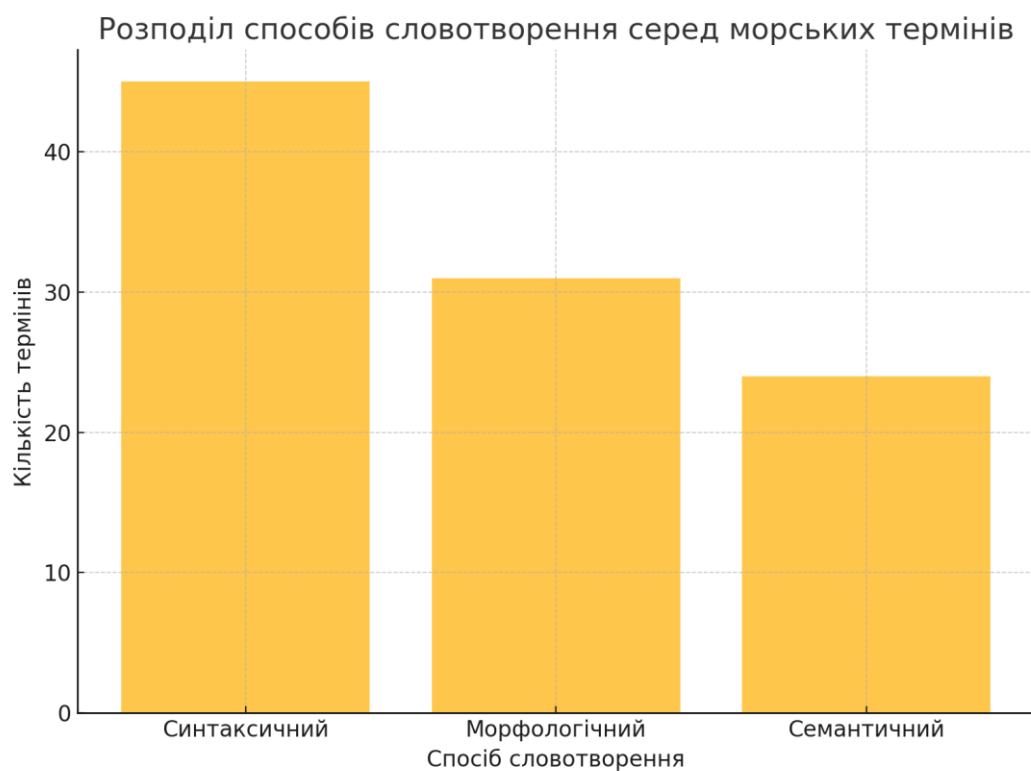

Рис. 3. Співвідношення термінів за способом словотворення.

Аналіз способів словотворення 100 морських термінів показує наступний розподіл. Синтаксичний спосіб є найбільш поширеним, охоплюючи 45% термінів. Цей метод базується на формуванні термінів із декількох компонентів, що разом утворюють нову семантичну одиницю. Наприклад, терміни «air pollution» (забруднення повітря), «ballast exchange» (обмін баластної води), «safe passage» (безпечний прохід) чітко передають складні поняття в морській галузі. Висока

частота використання цього способу свідчить про його ефективність для створення зрозумілих і точних термінів у професійному середовищі.

Морфологічний спосіб займає 31% і включає такі підходи, як префіксація («unload» – розвантажувати), суфіксація («engineer» – інженер), словоскладання («bulkhead» – перебірка), а також абрєвіацію (MARPOL – Marine Pollution). Цей спосіб особливо ефективний для створення технічних термінів і слів, які описують дії або ролі в морській галузі.

Семантичний спосіб зустрічається у 24% термінів. Він включає зміну значення слів або їх адаптацію до морського контексту. Семантичний спосіб підкреслює гнучкість мови та її здатність адаптуватися до потреб галузі.

Розподіл способів словотворення демонструє домінування синтаксичного способу, що відображає необхідність точного опису складних понять за допомогою багатокomпонентних термінів. Водночас морфологічний і семантичний способи забезпечують збагачення термінології, надаючи їй гнучкості та варіативності. Такий баланс між трьома способами дозволяє ефективно обслуговувати потреби морської галузі, забезпечуючи зрозумілість і точність професійної комунікації. Вибірка термінів відображена у Додатку Б.

У процесі дослідження морської термінології було визначено кілька основних груп метафор, які використовуються для опису явищ і об'єктів у морській сфері. Ці метафори відображають культурні, природні та практичні асоціації, характерні для мореплавців, і забезпечують образність та зрозумілість спеціалізованої лексики.

Серед зооморфних метафор особливе місце займає «monkey island», тобто невеликий майданчик над ходовим містком судна. Назва походить від уявлення, що цей обмежений простір нагадує місце, де можуть перебувати маленькі та спритні істоти, як-от мавпи. Зооморфні метафори базуються на асоціаціях із тваринами, їхньою поведінкою чи зовнішнім виглядом. Наприклад, «dolphin striker» – опорна деталь щогли, що отримала свою назву завдяки схожості з тілом дельфіна, а «shark's jaw» – механізм для утримання якірного ланцюга, який нагадує зубасту щелепу

акули. Такі метафори часто використовуються для позначення механізмів або деталей, форми чи функції яких викликають асоціації з певними тваринами.

Антропоморфні метафори використовують асоціації з людськими частинами тіла або поведінкою. Наприклад, «arm of the crane» – стріла крана, яку порівнюють із рукою людини, чи «neck of the bottle» – вузька частина пляшки, що часто зустрічається у морській термінології для позначення вузького проходу в суднових конструкціях. Ці метафори відображають уявлення про функціональність, подібну до людської анатомії.

Метафори іншого типу асоціюються з формами рослин або їхніх частин. Наприклад, «tree nail» (іноді скорочено як «trenail») – дерев'яний цвях, який нагадує стовбур дерева, чи «root of the anchor» – основа якоря, яка виконує роль закріплення, подібно до коріння дерева. Такі метафори часто використовуються для деталей, які мають природні, органічні форми.

Таким чином, морська термінологія багата на метафори, які надають їй образності та забезпечують легкість розуміння складних механізмів чи явищ. Це робить морську мову не лише технічною, але й емоційно насиченою, відображаючи багатовіковий досвід моряків та їхній спосіб мислення.

2.2. Особливості перекладу морських термінів українською мовою

У першому розділі нашого дослідження було визначено, що переклад морської термінології є складним завданням, яке вимагає від перекладача високого рівня професійної обізнаності у сфері морського права та чіткого дотримання мовних норм. Ефективне функціонування термінів у професійному середовищі забезпечується їх зрозумілістю, однозначністю та загальновизнаністю серед фахівців. Як наголошується в науковій літературі, процес перекладу термінів

складається з двох основних етапів: спочатку визначення значення терміна в контексті, а потім його адекватна передача засобами української мови.

Для нашого дослідження ми взяли терміни з тексту «Міжнародної конвенції про арешт суден» 1999 року, оскільки цей документ містить значну кількість різноманітних специфічних термінів. Це дозволяє проаналізувати як терміни, що мають еквіваленти в українській мові, так і безеквівалентні терміни, які потребують адаптації або створення нових відповідників. Такий підхід дає змогу зрозуміти особливості передачі морської юридичної термінології в іншомовному контексті.

Аналіз термінів із тексту «Міжнародної конвенції про арешт суден» 1999 року показує наявність чітке розмежування двох груп термінів: еквівалентних і безеквівалентних.

Еквівалентні терміни мають чіткі відповідники в українській мові, оскільки вони вже закріплені в юридичній та морській практиці. Це забезпечує легкість і точність перекладу, адже такі терміни зрозумілі фахівцям і не потребують додаткових пояснень. Наприклад, терміни, що позначають морські вимоги, лоцманське проведення або страхові премії, перекладаються без втрати смислового навантаження і залишаються однозначними:

1. Maritime Claim – Морська вимога;
2. Loss of life – Втрата життя;
3. General Average – Загальна аварія;
4. Pilotage – Лоцманське проведення;
5. Port dues – Портові збори;
6. Repatriation costs – Витрати на репатріацію;
7. Salvage operations – Рятувальні операції;
8. Court – Суд;
9. Insurance premiums – Страхові премії;
10. Mortgage – Іпотека.

Інша ситуація з безеквівалентними термінами, які не мають усталених аналогів в українській мові. Це створює труднощі для перекладача, адже такі терміни потребують адаптації, створення нових словосполучень або додавання контекстуальних пояснень. У таких випадках перекладач змушений шукати компроміс між точністю і зрозумілістю для читача. Наприклад:

1. Hypothèque – Термін, специфічний для французької юридичної традиції, який перекладається як «іпотека» або «застава», але не має прямого еквівалента.

2. Demise charterer – Фрахтувальник за димайз-чартером; описує особливий вид фрахтування суден, який не має усталеного аналога в українській.

3. Lien – Морське право притримання; термін, який використовується в морському праві і потребує уточнень для точного перекладу.

4. Salvage agreement – Угода про рятування; термін із контекстуальним значенням у морському праві.

Таким чином, еквівалентні терміни забезпечують простоту перекладу завдяки усталеності в мові, тоді як безеквівалентні терміни вимагають творчого підходу для збереження точності та смислової відповідності в іншій мовній системі. Це підкреслює важливість розуміння контексту та специфіки термінів у процесі перекладу.

У нашому дослідженні було зосереджено увагу на трансформаціях, для аналізу особливостей відтворювання морських термінів на українську мову.

Л. Білозерська, Н. Возненко та С. Радецька перекладацькі трансформації класифікують як:

а) лексичні трансформації:

- транскодування
- транслітерація
- калькування

б) лексико-семантичні трансформації:

- конкретизація
- генералізація
- модуляція або смисловий розвиток

в) граматичні трансформації:

- членування речення
- об'єднання речень
- заміна однієї частини мови на іншу частину мови
- переставлення

г) лексико-граматичні трансформації:

- анатомічний переклад
- експлікація (описовий переклад)
- додавання
- вилучення
- контекстуальна заміна

Таким чином, за класифікацією Л. Білозерської, Н. Возненко та С. Радецької на основі тексту «Міжнародної конвенції про арешт суден» 1999 року було проаналізовано відтворення морських термінів українською мовою.

У перекладі тексту «Міжнародної конвенції про арешт суден» 1999 року з англійської мови на українську використано різноманітні перекладацькі трансформації, які дозволили адаптувати термінологію до норм української мови.

Контекстуальна заміна. Термін «environment» перекладено як «навколишнє середовище» у контексті екологічної шкоди. Це рішення адаптує термін до юридичного контексту, надаючи йому точності в межах морського права.

Англійська мова

Українська мова

*(d) damage or threat of damage caused by d) шкода, заподіяна судном
the ship to the environment, coastline or навколишньому середовищу,*

related interests; measures taken to *узбережжю чи пов'язаним із ними*
prevent, minimize, or remove such *інтересам, або загроза заподіяння*
damage; compensation for such damage; *такої шкоди; заходи, які*
costs of reasonable measures of *застосовуються для запобігання,*
reinstatement of the environment actually *зменшення чи усунення такої шкоди;*
undertaken or to be undertaken; *компенсація за таку шкоду; витрати*
incurred or likely to be incurred by third *на розумні заходи з відновлення*
parties in connection with such damage; *навколишнього середовища, які були*
and damage, costs, or loss of a similar *фактично прийняті чи повинні бути*
nature to those identified in this *прийняті; збитки, які були понесені чи,*
subparagraph (d); *ймовірно, будуть понесені третіми*
особами у зв'язку із такою шкодою; і
шкода, витрати чи збитки, які є
аналогічними за своїм характером тим,
що вказані в цьому підпункті (d);

Експлікація (описовий переклад). Термін «demise charterer» передано як «фрахтувальник за димайз-чартером» із поясненням, що це особливий вид фрахтування суден. Такий підхід забезпечує розуміння терміна в українській юридичній практиці.

Англійська мова

2. *Arrest is also permissible of any other ship or ships which, when the arrest is effected, is or are owned by the person who is liable for the maritime claim and who was, when the claim arose:*
(a) owner of the ship in respect of which the maritime claim arose; or

Українська мова

2. *Дозволяється арешт також будь-якого іншого судна чи будь-яких інших суден, котрі при накладені арешту належать особі, яка є відповідальною за морською вимогою і яка в момент виникнення вимоги була:*
а) власником судна, стосовно якого виникла морська вимога; або

(b) *demise charterer, time charterer or voyage charterer of that ship.* b) **фрахтувальником за димайз-чартером, тайм-чартером чи рейсовим чартером такого судна.**

Транскодування. Французький термін «*hypothèque*» передано як «іпотека». Ця трансформація дозволяє зберегти значення терміна у контексті, пристосовуючи його до української правової традиції.

Англійська мова

Українська мова

(s) *any dispute as to ownership or possession of the ship;* s) **будь-який спір про право власності на судно або володіння ним;**

(t) *any dispute between co-owners of the ship as to the employment or earnings of the ship;* t) **будь-який спір між двома або кількома власниками судна щодо використання судна або розподілення прибутку;**

(u) *a mortgage or a **hypothèque** or a charge of the same nature on the ship;* u) **застава або іпотека (*hypothèque*) або обтяження судна того ж характеру;**

Конкретизація. Термін «*repatriation costs*» адаптовано як «витрати на репатріацію». Це дозволяє точно передати смислове навантаження терміна в юридичному контексті.

Англійська мова

Українська мова

(n) *port, canal, dock, harbour and other waterway dues and charges;* n) **збори в порту, каналах, доках, гаванях та інші водні збори**

(o) *wages and other sums due to the master, officers and other members of the ship's complement in respect of their employment on the ship, including costs of* o) **і витрати;**
заробітна плата і інші суми, які припадають капітану, командному складу судна та іншим членам екіпажу судна у зв'язку з їх роботою на судні, у

repatriation and social insurance тому ж числі *витрати на contributions payable on their behalf*; **репатріацію** і внески з соціального страхування, які виплачуються від їх імені;

Генералізація. Термін «provisions» перекладено як «постачання судна товарами, матеріалами, харчами». Цей підхід охоплює всі можливі значення слова в конкретному контексті.

Членування речення. Складне англійське речення «A ship may only be arrested in respect of a maritime claim but in respect of no other claim» розділене на два прості в українському перекладі: «Судно може бути арештоване тільки за морською вимогою. Інші вимоги не дають права на арешт». Це покращує сприйняття тексту.

Англійська мова

Українська мова

2. *A ship may only be arrested in respect of a maritime claim but in respect of no other claim.*

2. *Судно може бути арештоване тільки за морською вимогою, але не за будь-якою іншою вимогою.*

3. *A ship may be arrested for the purpose of obtaining security notwithstanding that, by virtue of a jurisdiction clause or arbitration clause in any relevant contract, or otherwise, the maritime claim in respect of which the arrest is effected is to be adjudicated in a State other than the State where the arrest is effected, or is to be arbitrated, or is to be adjudicated subject to the law of another State.*

3. *Судно може бути арештоване з метою отримання забезпечення незалежно від того, що згідно із застереженням про юрисдикцію чи арбітражним застереженням, передбаченими відповідним договором чи іншим чином, морська вимога, за якої накладається арешт, повинна розглядатися в суді Держави іншої, ніж держава, у якій накладається арешт, або в арбітражі, або згідно з законом іншої держави.*

Заміна частини мови. Дієслово «to recover» було перекладено як іменник «відновлення». Такий підхід дозволяє зберегти смислову точність у межах граматичної структури української мови.

Англійська мова

Українська мова

*(d) damage or threat of damage caused by the ship to the environment, coastline or related interests; measures taken to prevent, minimize, or **remove** such damage; compensation for such damage; costs of reasonable measures of reinstatement of the environment actually undertaken or to be undertaken; loss incurred or likely to be incurred by third parties in connection with such damage; and damage, costs, or loss of a similar nature to those identified in this subparagraph (d);*

(e) costs or expenses relating to the raising, removal, recovery, destruction or the rendering harmless of a ship which is sunk, wrecked, stranded or abandoned, including anything that is or has been on board such ship, and costs or expenses relating to the preservation of an abandoned ship and maintenance of its crew;

*d) шкода, заподіяна судном навколишньому середовищу, узбережжю чи пов'язаним із ними інтересам, або загроза заподіяння такої шкоди; заходи, які застосовуються для запобігання, зменшення чи **усунення** такої шкоди; компенсація за таку шкоду; витрати на розумні заходи з відновлення навколишнього середовища, які були фактично прийняті чи повинні бути прийняті; збитки, які були понесені чи, ймовірно, будуть понесені третіми особами у зв'язку із такою шкодою; і шкода, витрати чи збитки, які є аналогічними за своїм характером тим, що вказані в цьому підпункті (d);*

e) витрати або видатки по відношенню до підймання, видалення, відновлення, знищення чи знешкодження судна, яке затонуло, перетворилося в уламки, сіло на мілину або покинуто, у тому числі все, що знаходиться чи знаходилось на борту

такого судна, і витрати або видатки, які стосуються зберігання кинутого судна і утримання його екіпажу;

Кожен із цих прикладів демонструє, як перекладач адаптує оригінальний текст до українського мовного середовища, забезпечуючи зрозумілість і точність юридичного змісту.

Серед особливостей відтворення морських термінів також слід підкреслити наступні приклади. В англійському тексті Міжнародної конвенції про арешт суден» 1999 року термін «calls» у фразі «insurance premiums (including mutual insurance calls)» означає внески, які сплачуються членами взаємного страхового товариства. У перекладі на українську мову цей термін адаптовано як «внески за взаємним страхуванням». Такий вибір забезпечує точність і зрозумілість для українських читачів, оскільки термін «calls» у морській та страховій термінології є вузькоспеціалізованим. Його буквальний переклад як «дзвінки» був би абсолютно невідповідним у цьому контексті. Перекладач, обираючи відповідник, врахував юридичну і страхову практику, в якій внески членів взаємного страхового товариства є стандартним терміном. Такий переклад зберігає юридичну точність та адаптує термін до української термінологічної системи.

Іншим прикладом є англійський термін «claimant» у контексті Міжнародної конвенції про арешт суден» 1999 року означає особу, яка заявляє морську вимогу. У перекладі використано формулювання «особа, яка має вимогу», що відображає суть терміна в даному правовому контексті. Альтернативний переклад «позивач», який часто застосовується в юридичних текстах, тут не використаний, оскільки в рамках Конвенції йдеться не лише про судові процеси. «Claimant» може бути будь-якою особою, яка висуває морську вимогу, незалежно від того, чи розглядається ця вимога в суді. Таким чином, обране формулювання розширює смислове поле терміна, забезпечуючи відповідність специфіці морського права.

Це демонструє гнучкість перекладу, спрямованого на уникнення вузької юридичної інтерпретації, яка могла б неправильно передати значення оригіналу.

У обох наведених випадках перекладач орієнтувався на контекст і правову специфіку термінів. Це дозволило адаптувати терміни так, щоб їх значення було зрозумілим у рамках української морської та страхової термінології, зберігаючи водночас точність і функціональність.

Для аналізу особливостей застосування перекладацьких трансформацій у текстах міжнародних конвенцій та інших нормативно-правових актів, було відібрано методом суцільної вибірки 100 морських термінів. Вибірка термінів відображена у Додатку В.

У дослідженні частоти використання перекладацьких трансформацій у перекладі 100 термінів, отримані результати дозволяють зробити декілька важливих спостережень та висновків щодо характеру перекладацьких рішень, які були застосовані в межах цього матеріалу.

Найчастіше використовуваною трансформацією є калькування, яке становить 59% усіх випадків. Така домінантність калькування пояснюється природою термінів, які, як правило, мають стандартні відповідники:

«General average» – загальна аварія»: термін зберігає свою структуру та семантику, забезпечуючи точність у юридичному контексті.

«Marine environment» – «морське середовище»: передача терміна калькою забезпечує його впізнаваність у спеціалізованих текстах.

Цей метод дозволяє зберегти точність термінології, що особливо важливо у спеціалізованих текстах, таких як юридичні, технічні чи морські документи. Калькування забезпечує збереження структури вихідного терміна та його зрозумілість для фахівців, що працюють із подібними текстами.

На другому місці за частотою використання знаходиться контекстуальна заміна, яка складає 22% випадків, серед них зокрема:

«Sailing directions» – «лоції та посібники для плавання»: заміна, що враховує контекст використання терміна у морській практиці.

«Wildlife conservation» – «збереження флори та фауни»: адаптація терміна для української мови, що уточнює зміст. Ця трансформація застосовується, коли пряма калька не відповідає лексичним чи стилістичним нормам або коли термін потребує адаптації для кращого розуміння у конкретному контексті. Використання контекстуальної заміни демонструє гнучкість перекладача у випадках, коли є потреба передати не лише формальне значення терміна, але й його функціональну чи прагматичну роль.

Третю за частотою групу складають випадки модуляції або смислового розвитку, які становлять 12% від загальної кількості, наприклад:

«Time clearance of departure» – «час оформлення виходу»: зміна структури для передачі природного змісту терміна в українській мові.

«Sunken ship» – «судно, яке затонуло»: переформулювання для зрозумілості та точності опису.

«Adrift at sea» – «дрейфуючий у морі»: модуляція забезпечує адаптацію тексту для природного сприйняття читачем.

Цей вид трансформації використовується, коли необхідно передати зміст терміна через інше формулювання, яке краще відповідає логіці та стилю. Модуляція демонструє складність процесу перекладу та врахування семантичних нюансів.

Менш поширеними є експлікація, яка використовується у 5% випадків, і транскодування, що становить 2%. Експлікація як прийом вимагає більш детального опису терміна, щоб забезпечити його розуміння.

«Ballast Water Record book» – «журнал обліку баластних вод»: пояснення функції терміна через деталізований переклад.

«SOF (Statement of facts)» – «документ, який відображає хронологію подій»: додане пояснення, що уточнює призначення терміна.

«MMSI» – «ідентифікаційний номер суднової станції»: описовий переклад, що допомагає розкрити значення аббревіатури.

Вона використовується здебільшого для нових або рідковживаних термінів, що не мають усталеного еквівалента. Транскодування ж є винятковим методом, що застосовується для передачі термінів, які зберігають свій фонетичний чи графічний вигляд, і зазвичай характерне для власних назв чи специфічних понять.

Отримані результати свідчать про те, що у процесі перекладу спеціалізованих текстів перекладачі надають перевагу методам, які забезпечують точність та збереження термінологічної єдності, що пояснює домінування калькування. Водночас значний відсоток контекстуальної заміни та модуляції свідчить про гнучкість перекладацького підходу у випадках, коли потрібна адаптація до мовних і культурних норм. Менша частота експлікації та транскодування є показником специфічного застосування цих трансформацій для термінів з обмеженою або унікальною сферою вживання.

Ці результати підкреслюють важливість професійної компетенції перекладача у спеціалізованих галузях, де поєднуються точність та адаптивність, спрямовані на забезпечення ефективної комунікації між мовами та культурами.

Грамматична організація морської термінології здебільшого базується на іменниках. Це пояснюється специфікою самої термінології, яка орієнтована на точне і чітке позначення об'єктів, явищ і понять. Іменники є основою більшості термінів, що дозволяє передати ключову інформацію без багатозначності. Наприклад, терміни «marine environment» (морське середовище) або «geographic coordinates» (географічні координати) чітко визначають конкретні об'єкти чи концепти, зберігаючи їхню форму і зміст.

Прикметники, хоча й зустрічаються в термінології, відіграють переважно уточнюючу роль. Вони додають характеристик або класифікують об'єкти, як у термінах «safe navigation» (безпечне мореплавство) чи «harmful consequences»

(шкідливі наслідки). Проте прикметники зазвичай не функціонують як основні елементи термінів, їхня роль обмежена доповненням інформації до іменників.

Інші частини мови, такі як дієслова чи прислівники, використовуються значно рідше і переважно для позначення дій або процесів. Наприклад, у терміні «detected obstructions» (виявлені перешкоди) дієприкметник «detected» уточнює стан об'єкта. У більшості випадків, такі форми замінюються іменниковими конструкціями, щоб відповідати потребі в стандартизації термінології.

Таким чином, морська термінологія базується на іменникових конструкціях, які забезпечують чіткість і формальність. Прикметники й інші частини мови виконують допоміжну функцію, доповнюючи іменники або уточнюючи їх значення. Така організація відповідає вимогам точності та однозначності, які є ключовими для професійного використання термінів у морській галузі.

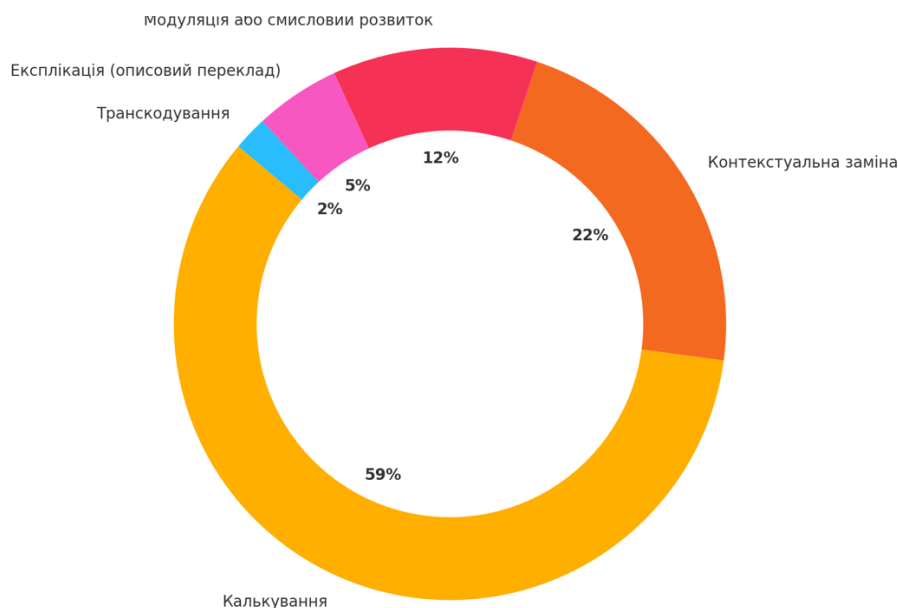

Рис. 4. Співвідношення трансформацій.

Кругова діаграма демонструє співвідношення використання різних перекладацьких трансформацій у вибірці. Найбільшу частку займає калькування (59%), за ним слідують контекстуальна заміна (22%) і модуляція або смисловий розвиток (12%). Менше використовуються експлікація (5%) і транскодування (2%).

Аналіз вибірки перекладацьких трансформацій за класифікацією Л. Білозерської, Н. Возненка та С. Радецької дозволяє розподілити використані методи за чотирма основними групами:

1. Лексичні трансформації. Ця група включає такі методи, як транскодування, транслітерація та калькування. У нашій вибірці калькування є найбільш поширеним методом і становить 59% від загальної кількості перекладацьких трансформацій. Транскодування представлено лише у 2% випадків. Лексичні трансформації домінують, складаючи 61% від загальної кількості, що вказує на прагнення зберегти точність термінології та структуру оригіналу.

2. Лексико-семантичні трансформації. До цієї групи належать конкретизація, генералізація та модуляція (або смисловий розвиток). У вибірці модуляція становить 12%. Ці трансформації використовуються, коли потрібна адаптація змісту для природного сприйняття тексту мовою-ціллю. Лексико-семантичні трансформації становлять помірну частку (12%), відображаючи необхідність творчого підходу у перекладі термінів із зміненою перспективою.

3. Граматичні трансформації. Граматичні трансформації, як-от заміна частини мови, членування чи об'єднання речень, у цій вибірці не мають значного представлення. Основна причина полягає в тому, що переклад морських термінів здебільшого зосереджується на лексичній і семантичній точності, а не на зміні граматичної структури. Граматичні трансформації практично відсутні у вибірці, оскільки термінологічний переклад не вимагає складних граматичних змін.

4. Лексико-граматичні трансформації. До цієї групи належать експлікація, контекстуальна заміна, додавання та вилучення. У вибірці контекстуальна заміна використовується у 22% випадків, а експлікація — у 5%. Ці трансформації застосовуються для пояснення або уточнення термінів, які потребують адаптації. Лексико-граматичні трансформації становлять 27%, що свідчить про їх важливість у контекстах, де потрібна деталізація або адаптація термінів для зрозумілості.

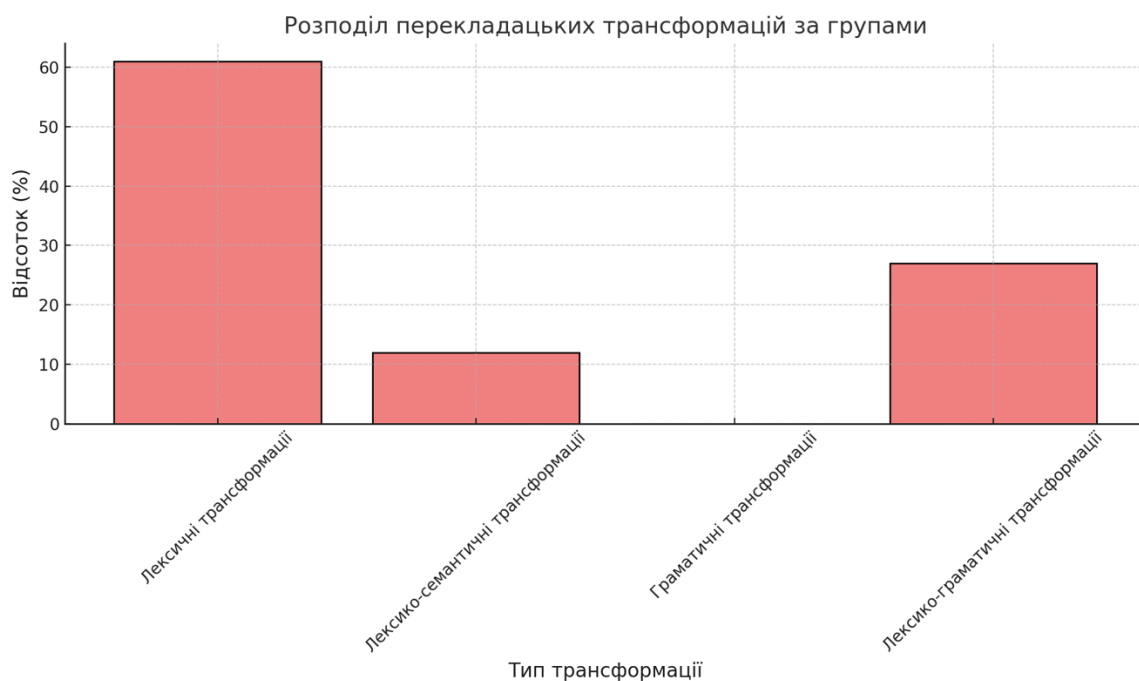

Рис. 5. Співвідношення трансформацій за групами.

Аналіз показує, що лексичні трансформації є найпоширенішими через специфіку термінології, яка орієнтована на точність і стандартизацію. Лексико-граматичні трансформації займають значну частку завдяки своїй здатності адаптувати терміни до контексту. Лексико-семантичні трансформації застосовуються у меншій мірі, відображаючи потребу у смисловій адаптації лише в окремих випадках. Граматичні трансформації, у свою чергу, не знайшли відображення у цій вибірці через специфіку термінологічного перекладу.

У вибірці, яка була досліджена, граматичні трансформації не були представлені, оскільки специфіка термінологічного перекладу зосереджена на передачі лексичних і семантичних елементів. Проте граматичні трансформації є невід'ємною частиною перекладацької практики, особливо у складних текстах, де зміна граматичної структури необхідна для забезпечення зрозумілості та відповідності. Наприклад, у морській термінології часто зустрічається потреба у трансформації активного стану на пасивний. Так, англійське речення «The master guarantees the safety of the vessel» може бути перекладено як «Безпека судна

гарантується капітаном», де активний стан оригіналу змінено на пасивний у перекладі.

Іншим прикладом граматичної трансформації є заміна однієї частини мови на іншу. У текстах морської термінології це часто застосовується для адаптації стилю та структури речення до українських мовних норм. Подібні трансформації дозволяють зберігати зміст оригіналу, водночас роблячи текст природним і зрозумілим для читача. Отже, хоча у дослідженій вибірці граматичні трансформації не знайшли свого відображення, вони залишаються важливим інструментом у роботі перекладача, особливо при адаптації складних конструкцій.

Для оцінки ваги випадків, коли для перекладу термінів-словосполучень використовуються комбінації різних способів перекладу, необхідно виокремити такі приклади у вибірці та проаналізувати їхню частоту.

Серед 100 термінів у вибірці виявлено, що у 18 випадках (18%) застосовуються комбінації перекладацьких трансформацій. Це свідчить про те, що перекладачі часто використовують різні способи адаптації, особливо для складних термінів-словосполучень, які потребують не лише точного відтворення змісту, але й адаптації до мовних норм і контексту.

«Adrift at sea» – «дрейфуючий у морі». Для перекладу цього терміна застосовано модуляцію (зміна ракурсу передачі змісту) у поєднанні з калькуванням (прямий переклад ключових слів). Завдяки цьому переклад виглядає природним і зрозумілим.

«Detected obstructions» – «виявлені перешкоди». Використано комбінацію контекстуальної заміни (адаптація терміна до українських мовних норм) та модуляції (передача значення через зміну граматичної структури).

«Stranded ship» – «судно, що сіло на мілину». Тут поєднано експлікацію (описовий переклад) і модуляцію, щоб передати точне значення терміна в контексті морської галузі.

«IMO crew list» – «суднова роль». Комбінація контекстуальної заміни (адаптація терміна до української термінології) та експлікації (скорочення деталей без втрати змісту).

«Ballast water record book» – «журнал обліку баластних вод». Застосовано калькування для основного змісту і експлікацію для пояснення функції документа.

«Harmful aquatic organisms» – «шкідливі водні організми». Поєднано калькування і контекстуальну заміну, що дозволило зберегти точність та адаптувати термін до української екологічної термінології.

«Imminent threat of material damage» – «неминуча загроза матеріальної шкоди»

Використано модуляцію (зміна структури речення) і контекстуальну заміну (адаптація до стилістики української мови).

«Sufficient security» – «достатня застава». Застосовано калькування для основного змісту і контекстуальну заміну для стилістичної адаптації.

Аналіз показує, що комбінації перекладацьких трансформацій є важливим інструментом у роботі перекладача, особливо коли йдеться про терміни-словосполучення. У процесі аналізу комбінованих трансформацій було встановлено, що певні поєднання перекладацьких методів застосовуються значно частіше, ніж інші. Зокрема, одним із найпоширеніших є поєднання калькування та контекстуальної заміни. Цей підхід дозволяє зберегти основну структуру вихідного терміна, водночас адаптуючи його до мовних норм української мови.

Іншим важливим поєднанням є модуляція та експлікація. Таке поєднання використовується, коли потрібно змінити ракурс передачі змісту та надати додаткове пояснення, щоб зробити термін зрозумілішим. Ще одне часте поєднання – контекстуальна заміна та модуляція. Цей підхід дозволяє передати значення терміна, змінюючи його структуру та водночас враховуючи специфіку контексту.

Для більш всеохоплюючого аналізу перекладацьких трансформацій було проаналізовано також терміни, які зустрічаються у текстах офіційних повідомлень,

роз'яснень, гарантійних листів, довідок, а також інших документів, що використовуються в морській сфері.

Зокрема, прикладом такого документа є «Гарантійний лист», який підписували судновласники в період дії «Зернової угоди» в українських портах 2022-2023 роках. Цей документ гарантував відсутність претензій до сторін, залучених до організації суднозаходу та супроводження судна в морський порт і зворотно. У ньому також зазначалась відповідальність капітана за безпеку судна й екіпажу в разі можливих надзвичайних ситуацій.

Англійська мова

To the representative of SE «USPA»

Letter of Warranty

The Master of the m/v « _____ » (IMO _____, _____, flag _____), which is going to call/sail to/from _____ seaport within a group of vessels //, guarantees nonavailability of any claims to the sides, which take part in arranging of the shipcall, and guiding of the vessel to the seaport _____ in case of any possible emergency situation which may happen during the shipcall. All responsibility for the safety of the vessel and her crew on the way of her moving to the port of _____ and return back is taken by the Master himself.

Українська мова

Представнику ДП «АМПУ»

Гарантійний лист

Капітан м/х « _____ » (IMO _____, прапор _____), що планує захід/вихід до/з _____ морського порту в складі каравану //, гарантує відсутність будь-яких претензій до сторін, які приймають участь в організації суднозаходу та супроводженні судна в морський порт _____ в частині можливих нештатних ситуацій, які можуть відбутись впродовж суднозаходу. Всю відповідальність за безпеку судна і екіпажу на шляху прямування до порту _____ та в зворотному напрямку капітан судна бере на себе.

Переклад тексту «Гарантійного листа» з української на англійську демонструє низку особливостей, характерних для перекладу морських юридичних документів. Основними методами, які використовувалися, стали калькування, контекстуальна заміна, експлікація та модуляція. Вони були спрямовані на забезпечення точності термінології, відповідності стилю та адаптації тексту до норм англійської мови.

Калькування було основним способом перекладу термінів, які мають усталені відповідники в англійській мові. Наприклад, термін «гарантійний лист» було перекладено як «letter of warranty», що відповідає міжнародним стандартам юридичної документації. Так само, конструкція «капітан судна бере на себе» перекладена як «is taken by the master himself», зберігаючи структуру і зміст оригіналу.

Контекстуальна заміна використовувалася там, де прямий переклад міг би бути нечітким або незрозумілим. Наприклад, термін «караван» було адаптовано як «a group of vessels», оскільки слово «caravan» не є звичним у морському контексті англійської мови. Подібним чином, «захід/вихід» перекладено як «call/sail», що уточнює контекст і природно інтегрується у мову перекладу.

Експлікація застосовувалася для додавання деталей, які в оригіналі могли бути зрозумілі без додаткових пояснень, але потребували роз'яснення в англійській мові. Наприклад, «приймають участь в організації суднозаходу» перекладено як «take part in arranging of the shipcall», що конкретизує процес і робить його зрозумілішим для англомовної аудиторії. Так само, фраза «в частині можливих нештатних ситуацій» була адаптована як «in case of any possible emergency situation», щоб підкреслити потенційні ризики.

Модуляція дозволила змінити ракурс висловлювання для відповідності граматичним і стилістичним нормам англійської мови. Наприклад, «всю відповідальність за безпеку судна і екіпажу» було перекладено як «all responsibility for the safety of the vessel and her crew», з акцентом на юридичну відповідальність, що характерно для офіційного стилю англійської мови. Фраза «зворотному

напрямку» отримала переклад «return back», що відповідає природному використанню англійської мови.

Стилістична адаптація також відіграла важливу роль. Англійська версія тексту має формальніший характер із використанням усталених юридичних термінів, таких як «shipcall» для передачі «суднозаходу». Це сприяє офіційності та точності перекладу, забезпечуючи його відповідність міжнародним стандартам.

Таким чином, переклад «Гарантійного листа» є прикладом успішного поєднання різних перекладацьких трансформацій, спрямованих на збереження точності, відповідність стилю та адаптацію до потреб цільової аудиторії. Використання калькування, контекстуальної заміни, експлікації та модуляції забезпечило баланс між точністю змісту і природністю тексту в англійській мові.

Особливістю є також те, що судна часто описують за допомогою займенника «she» або навіть називають «lady», що відображає певну культурну та мовну традицію, закріплену у морській термінології та літературі.

Звернення до судна як до жінки бере початок із давніх часів, коли моряки ототожнювали судна з богинями або міфічними жіночими фігурами, які вважалися покровительками подорожей. Ця традиція поступово перейшла в те, як моряки ставилися до своїх суден, надаючи їм імена жіночого роду і відносячи до них займенник «she».

Наприклад: «The ship lost her anchor in the storm». У цьому реченні займенник «her» підкреслює персоніфікацію судна та додає емоційної складової.

Переклад займенників «she» та «her» щодо суден в українській мові зазвичай адаптується до нейтральних форм, проте враховує особливості англійської мовної традиції. У художніх текстах може зберігатися персоніфікація, яка додає стилістичного забарвлення, тоді як офіційні документи дотримуються точності й нейтральності.

У тексті «Гарантійного листа» використовується термін «Master», який є стандартним для позначення капітана торгового судна в англійській морській

термінології. Цей термін активно застосовується через його юридичну точність і історичне значення. На відміну від більш загального терміна «Captain», «Master» вказує на особу, яка несе повну відповідальність за судно, екіпаж і вантаж, а також за виконання комерційних і юридичних зобов'язань, що пов'язані з мореплавством. У документах, таких як чартер-партії, коносаменти та міжнародні морські конвенції, термін «Master» використовується для підкреслення офіційного статусу і ключової ролі капітана.

Історично термін «Master» походить від слова «Shipmaster», яке активно використовувалося ще в середньовічній Англії. Він підкреслював не лише керівну роль капітана, але й його статус як головного управителя судна. У сучасній практиці «Master» залишається юридично закріпленим терміном у міжнародному морському праві, особливо у сфері торгового мореплавства, де точність термінології є критично важливою.

Крім того, термін «Master» вживається для розмежування ролей у морській сфері. Наприклад, «Harbour Master» позначає капітана порту, тоді як «Master of the Vessel» вказує на капітана комерційного судна. Термін «Captain», хоча й іноді використовується у неформальному спілкуванні, більше асоціюється з військово-морським флотом або іншими сферами, де звання "капітана" не обов'язково означає комерційну діяльність.

В українській мові, на відміну від англійської, універсальним відповідником для «Master» і «Captain» є слово «капітан». Цей термін застосовується як для позначення капітана торгового судна, так і для військових або портових структур. Наприклад, «Master of the Vessel» перекладається як «капітан судна», а «Harbour Master» — як «капітан порту». Відсутність розмежування між цими поняттями пояснюється тим, що в українській морській термінології слово «капітан» охоплює всі значення, включаючи юридичну і професійну відповідальність.

Особливістю сучасного морського спілкування є те, що навіть у документах останніх років, складених у період 2022–2023 років, термін «Master» залишається

активно використовуваним для позначення капітана судна в англомовних текстах. Це підкреслює стійкість англомовних традицій морської термінології, які закріпилися у міжнародній практиці та продовжують використовуватися для забезпечення точності та формальності у морських перевезеннях. У перекладах таких документів на українську мову традиційно застосовується слово «капітан», що відповідає усталеним нормам і практикам української термінології.

У цьому розділі було проведено комплексний аналіз функціонування англомовної морської термінології та її перекладу українською мовою. Дослідження підтвердило, що морські терміни становлять багатогранну систему понять, яка охоплює різні аспекти мореплавства, зокрема управління суднами, регулювання міжнародних відносин і забезпечення безпеки. Терміни цієї галузі демонструють високий рівень системності, що забезпечує їхню точність і однозначність у професійному середовищі. Вони є невід'ємною складовою міжнародної комунікації, оскільки використовуються в офіційних документах, технічній літературі, нормативних актах і комерційних угодах.

Проаналізовано широкий спектр морських термінів, зокрема з міжнародних конвенцій, таких як Міжнародна конвенція про арешт суден (1999 рік), Конвенція MARPOL, а також Кодекс торговельного мореплавства України, тощо. Терміни класифіковано за ступенем спеціалізації та лексико-семантичними особливостями, що дало змогу виділити три основні групи: загальнонаукові, міжгалузеві та вузькоспеціалізовані. Це відображає багатшаровість терміносистеми, яка забезпечує її функціональність у різних професійних контекстах.

Особливу увагу було приділено перекладацьким трансформаціям, які використовуються для адаптації морських термінів з англійської на українську мову. Найчастіше застосовуваними методами є калькування, контекстуальна заміна та модуляція. Калькування, яке охоплює 59% усіх перекладацьких рішень, дозволяє зберегти структуру та зміст оригінальних термінів. Контекстуальна заміна (22%) та модуляція (12%) демонструють гнучкість перекладача у випадках, коли калькування

є недостатнім для досягнення природності чи зрозумілості тексту. Приклади таких трансформацій включають переклад терміна «ballast water record book» як «журнал обліку баластних вод» (калькування з експлікацією) та «adrift at sea» як «дрейфуючий у морі» (модуляція).

Окремо розглянуто випадки комбінованих трансформацій, які становлять 18% вибірки. Вони особливо важливі для термінів-словосполучень, що потребують одночасного застосування кількох перекладацьких методів для досягнення адекватності та стилістичної відповідності. Наприклад, термін «stranded ship» перекладено як «судно, що сіло на мілину», де поєднано експлікацію та модуляцію для збереження змісту та забезпечення зрозумілості.

Таким чином, відтворення морських термінів є складним процесом, що вимагає високої професійної компетенції, знання термінологічних систем обох мов і вміння адаптувати текст до лексико-семантичних та стилістичних норм. Отримані результати підтверджують, що поєднання різних перекладацьких трансформацій забезпечує точність і природність перекладу, що є ключовим фактором для ефективної комунікації у сфері міжнародного морського права та практики.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній роботі було поставлено за мету дослідити ефективні підходи до відтворення морської термінології англійською мовою та аналізу структурно-семантичних особливостей цих термінів. Дослідження підходів до визначення та класифікації термінів у лінгвістиці показує складність цього явища. Терміни не лише відображають наукові та технічні поняття, але й змінюються разом із суспільством і наукою. Один із підходів визначення терміну зумовлений пізнавально-інформативною функцією терміну. Натомість, більш традиційним є підхід в якому термін трактується як слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної галузі знань. Деякі науковці вважають неможливим створення універсального визначення терміна, оскільки різні науки виділяють у ньому важливі для них ознаки, тому підхід до визначення варіюється залежно від наукової галузі. Після аналізу кількох дефініцій найбільш всеохоплюючим було обрано визначення, запропоноване А. Крижанівською, Л. Симоненко та Т. Панько, згідно з яким термін є одиницею мови, покликаною виражати поняття науки, техніки або спеціалізованих галузей, яка водночас сприяє виконанню пізнавально-інформативної функції. Це визначення охоплює як мовні, так і пізнавальні аспекти терміна, що є важливим у межах професійної комунікації. Основними підходами до класифікації термінів є поділ за ступенем спеціалізації та за особливостями побудови. Перший підхід розподіляє терміни на загальнонаукові, міжгалузеві та вузькогалузеві, відносячи професіоналізми та номенклатурні назви до спеціальних мовних одиниць. Другий підхід деталізує класифікацію, виділяючи вісім типів термінів: кореневі слова, похідна лексика, складні слова, словосполучення, аббревіатури, літерні позначення, символи та номенклатура. Терміни також ділять на прості, складні та словосполучення. Поширеним також є поділ на терміни-слова та терміни-словосполучення, що обумовлено багатоконпонентністю термінів. У процесі роботи було визначено основні ознаки терміна, які є ключовими для його

ефективного функціонування у спеціалізованій комунікації. Визначено, що терміни характеризуються належністю до конкретної терміносистеми, наявністю чіткої дефініції, точністю значення, однозначністю в межах терміносистеми, відсутністю емоційного забарвлення.

Дослідження морської терміносистеми показало, що вона є складною, систематизованою сукупністю термінів, які відображають різні аспекти мореплавства, включаючи суднобудування, морські перевезення, екологічний захист і правове регулювання. Структурно-семантичні особливості морських термінів передаються через аналіз їхньої лексичної структури, семантичного змісту та контексту застосування. Структурний аналіз морської термінології включає дослідження морфологічних особливостей термінів та синтаксичних зв'язків між термінами. У ході проведеного дослідження виявлено три способи словотворення, характерні для морської термінології: синтаксичний, морфологічний та семантичний. Під час дослідження виявлено, що одним з найефективніших способів словотворення є синтаксичний, яких охоплює 45% термінів. Морфологічних способів зустрічається у 31 випадку, а семантичний у 24% термінів. Розподіл способів словотворення демонструє домінування синтаксичного способу, що відображає необхідність точного опису складних понять за допомогою багатокomпонентних термінів. Водночас морфологічний і семантичний способи забезпечують збагачення термінології, надаючи їй гнучкості та варіативності. Такий баланс між трьома способами дозволяє ефективно обслуговувати потреби морської галузі, забезпечуючи зрозумілість і точність професійної комунікації. У процесі дослідження морської термінології було визначено декілька основних груп метафор, які використовуються для опису явищ і об'єктів у морській сфері, серед яких зооморфні, антропоморфні, а також метафори пов'язані з рослинами та побутовими речами. Наявність визначених груп метафор є особливістю морських термінів. Встановлено, що прості терміни становлять 53%, що вказує на їх універсальність та використання для базових понять у морській індустрії. Складні терміни складають

14%, відображаючи технічні та комбіновані поняття, а терміни-словосполучення становлять 33%. З точки зору семантики, морські терміни мають наступні семантичні особливості: однозначність, міжгалузеві зв'язки, узагальненість та конкретизацію. Кожен термін має чітке значення, яке виключає можливість різного тлумачення у межах контексту. Деякі терміни є загальними і охоплюють широкую категорію явищ, але переважна більшість є вузькоспеціалізованими для морської галузі. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про багатозначність морських термінів та синонімію, яка виявляється у використанні різних термінів для позначення одного поняття. Також особливістю морських термінів є також динамічність у своїх значеннях.

У роботі було досліджено декілька груп перекладацьких трансформацій, зокрема лексичні трансформації (транскодування, транслітерація, калькування), лексико-семантичні трансформації (конкретизація, генералізація, модуляція та смисловий розвиток), граматичні трансформації (членування речення, об'єднання речень, заміну однієї частини мови на іншу частину мови та переставлення) та лексико-граматичні трансформації (анатомічний переклад, описовий переклад, додавання, вилучення). Найчастіше під час перекладу використовується калькування, яке охоплює 59% усіх випадків. На другому місці за частотою застосування знаходиться контекстуальна заміна, що становить 22%. Третю позицію займають модуляція або смисловий розвиток, які зустрічаються у 12% випадків. Менш популярними є експлікація (5%) і транскодування (2%). Результати дослідження свідчать, що під час перекладу спеціалізованих текстів перекладачі віддають перевагу методам, які забезпечують точність і збереження термінологічної єдності. Це пояснює високу частоту використання калькування (59%). Серед вибірки у 100 термінів встановлено, що у 18 випадках (18%) застосовуються комбінації перекладацьких трансформацій. Це вказує на те, що перекладачі часто комбінують різні методи адаптації, особливо для складних термінів і словосполучень, які потребують не лише точного передавання змісту, але й

врахування мовних норм та контексту. Особливості перекладу морських термінів на українську мову полягають у виключному розумінні значення терміну з урахуванням контексту та вибору найбільш вдалого прийому перекладу з метою мінімізації ризиків помилкового перекладу. Загалом результати дослідження підтверджують важливість ретельного підходу до перекладу морської термінології. Поєднання різних прийомів є необхідним для забезпечення балансу між точністю, зрозумілістю та адаптацією. Це особливо важливо для забезпечення ефективної професійної комунікації у морській галузі, де кожен термін несе важливе змістовне та функціональне навантаження.

В рамках дослідження було виконано комплексний аналіз термінів, які використовуються в текстах міжнародних конвенцій, нормативно-правових актів, довідників та інших документів, що широко використовуються в морській галузі. Дослідження базується на аналізі термінів, відібраних методом суцільної вибірки з текстів міжнародних та національних нормативно-правових актів, а також їхніх українських еквівалентів. Проведене дослідження підтверджує, що серед морських термінів зустрічаються як загальнонаукові так і міжгалузеві та вузькогалузеві терміни.

Терміни морської галузі, які зустрічаються у текстах нормативно-правових актів характеризуються однозначністю, а також балансом між узагальненням та конкретизацією. Спостерігається чітке розмежування двох груп термінів: еквівалентних і безеквівалентних. Еквівалентні терміни мають чіткі відповідники в українській мові, натомість безеквівалентні терміни не мають відповідників, а тому вимагають від перекладача чітке розуміння контексту. Для відтворення безеквівалентних морських термінів найчастіше застосовується описовий переклад. Перекладацький еквівалент обирається на основі відповідності між лексичними та граматичними значеннями слів тих мов, які беруть участь у перекладі, виходячи з контексту, ситуації та фонових знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н. М., Білокамінська В. Л. Особливості перекладу термінів українською мовою. Молодий вчений. 2015. № 2(17). С. 126–128.
2. Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови: етапи формування та семантика: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя, 2011. 18 с.
3. Андріянова О. Я. Періодизація становлення військово-морської термінології. Проблеми української термінології. 2010. С. 91–95.
4. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.
5. Бендюга М. Д. Особливості перекладу морських термінів українською мовою / М. Д. Бендюга; наук. керівник: Н. М. Абабілова, канд. пед. наук, доц. каф. англійської філології та перекладу. ЧНУ імені Петра Могили. Миколаїв: Матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Могилянські читання – 2024: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». 6–10 листопада 2024 р.
6. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напряму. Вінниця: Нова Книга, 2010. 232 с.
7. Вакуленко О. Л., Сахнюк О. В., Мігірін П. І. Англійська мова для професійного спілкування: підручник. Рівне: НУВГП, 2010. 447 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
9. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської і української мов. Вінниця: Нова Книга, 2008. 248 с.
10. Гарник І. В. Типологія перекладацьких трансформацій: навч.-метод. розробка на базі англійської мови. 2001.

11. Горбач О. Українська морська й судноплавна термінологія. Мюнхен, 1958. 29 с.
12. Гудманян А. Г., Сітко А. В., Єнчева Г. Г. Вступ до перекладознавства. Вінниця: Нова Книга, 2017. 295 с.
13. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: КМ Academia, 2000. 218 с.
14. Дакі О. А. Українська морська терміносистема: предметно-семантична організація. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2015. Вип. 38. С. 126–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2015_38_32.
15. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.
16. ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види.
17. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.
18. ДСТУ ISO 860:2018. Термінологічна робота. Гармонізування понять і термінів (ISO 860:2007, IDT). Терміни та визначення понять. Київ, 2016. 38 с.
19. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. Київ: Академія, 2015. 264 с.
20. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року. Стаття 42. Поняття академічної доброчесності. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
21. Звід звичаїв по порту Ізмаїл. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/izmail-zvit-zvichai.pdf>.
22. Звід звичаїв по порту Одеса. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/odesa-zvit-zvichai.pdf>.
23. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.

- 24.Квитко І. С. Термін у науковому документі. Львів: Вища школа, 1976. 128 с.
- 25.Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2008. № 620. С. 3–5.
- 26.Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2007. Вип. 32. С. 104–108.
- 27.Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія та практика перекладу (німецька мова): підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
- 28.Ківенко І. О. Англійська морська термінологія: структурно-семантична характеристика. Записки з романо-германської філології. 2023. Вип. 2 (51). С. 77–87.
- 29.Кіріакіді М. В., Староселець В. В. Словник морських термінів. Київ: Олді+, 2024. 356 с.
- 30.Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: навч. посіб. 2001. 290 с.
- 31.Кодекс торговельного мореплавства України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, №№ 47–52, ст. 349). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>.
- 32.Короткий тлумачний словник української мови / За ред. Д. Гринчишина. Київ, 1999. 430 с.
- 33.Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов (англ. мовою): навч. посібник. Вінниця: Нова книга, 2003. 464 с.
- 34.Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2000. 446 с.
- 35.Крижанівська А. В. Склад і структура термінологічної лексики української мови / А. В. Крижанівська та ін.; за ред. А. В. Крижанівської. Київ: Наукова думка, 1984. 196 с.

- 36.Кугай К. Б. Technical translation challenges. Перспективні напрями світової науки, 2015.
- 37.Лазаренко Е. Т., Мельников О. В. Новий тлумачний словник з видавничої справи та поліграфічної діяльності. Поліграфія і видавнича справа. 2011. № 2. С. 193–196.
- 38.Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009.
- 39.Міжнародна конвенція по обмірюванню суден 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_145.
- 40.Міжнародна конвенція про арешт суден 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_700.
- 41.Міжнародна конвенція про вантажну марку 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_007.
- 42.Міжнародна конвенція про контроль суднових баластних вод й осадів та управління ними 2004 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_050.
- 43.Міжнародна конвенція про пошук і рятування на морі 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_138.
- 44.Найробіська міжнародна конвенція про видалення затонулих суден 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_046.
- 45.Нідзельська Ю. М. Основні особливості перекладу термінів. Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations. 2024. С. 66–70.
- 46.Обов'язкові постанови по морському порту Миколаїв. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/mikolaiv-postanovy.pdf>.
- 47.Панько Т. І. Від терміна до системи. Становлення марксистсько-ленінської політекономічної термінології у східнослов'янських мовах. Львів, 1979. 13 с.

- 48.Петрова Т. Розвиток теорії терміна в українській та зарубіжних термінологічних школах. *Slavica Wratislaviensia*. 2020. Т. 172. С. 91–101.
- 49.Повідомлення мореплавцям. Повідомлення № 14. Випуск № 156–168. Дата: 13 квітня 2018 р. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/pivdenny-postanovy.pdf>.
- 50.Повідомлення мореплавцям. Повідомлення № 31. Випуск № 338–350. Дата: 19 серпня 2016 р. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/mikolaiv-postanovy.pdf>.
- 51.Пристайко Т. С. Номінація у сфері спеціальної комунікації: дис. докт. філол. наук. Дніпропетровськ, 1996. С. 54–55.
- 52.Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с.
- 53.Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
- 54.Стоянова Т. В., Шевченко А. Особливості перекладу україномовного культурно-специфічного тексту англійською мовою. 2020. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2020/31/27.pdf>
- 55.Фоміна І. Л. Формування української морської термінології та перші джерела її поповнення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2018. № 37, том 1. С. 76–78.
- 56.Хацер Г. О. Особливості перекладу термінів-словосполучень та складних термінів (на прикладі текстів банківських звітів). Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». 2017. № 1. С. 86–89.
- 57.Черноватий Л. М., та ін. Особливості організації навчання галузевого перекладу. *In Statu Nascendi*: зб. наук. ст. студ. Харків: Константа, 2001. Вип. 2. С. 4–24.

58. Шерстюк О. І. Походження морських термінів в англійській мові. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2020. № 46, том 2. С. 193–197.
59. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енциклопедія, 1998. Т. 1–7.
60. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. Т. 1. Львів: Світ, 1990. С. 29, 277, 278.
61. Яворницький Д. І. Словник української мови. Т. 1. Катеринослав, 1920. С. 29.
62. Savory T. H. The language of science. London, 1967. С. 21.
63. Felber H. Terminology Manual. Paris, 1984. С. 35.
64. Sutherland E. Sinking about and Working with Maritime Language and Terminology. Leiden University, 2014. URL: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/28329/Sinking%20about%20and%20Working%20with%20Maritime%20Language%20and%20Terminology.pdf?sequence=1>.
65. Notice To Mariners. (2014, April 1). Retrieved April 25, 2014, from Trinity House. URL: http://www.trinityhouse.co.uk/mariner_info/notice_to_mariners/c/01042014.html.
66. Palmer J. Jane's Dictionary of Naval Terms. London: Macdonald and Jane's, 2010. 342 p.
67. Cutler D., Cutler, T. Dictionary of Naval Terms. Annapolis: Naval Institute Press, 2005. 272 p.
68. Wartsila Encyclopedia of Marine Technology. URL: <https://www.wartsila.com/encyclopedia>.
69. The Merchant Shipping Regulations 1988. (2005). Retrieved April 25, 2014, from Statutory Instrument 1988 No. 1909. URL: <http://www.dft.gov.uk/mca/rss-cd-si-1909/rss-cd-si-1909-part001.htm>.

70. York Antwerp Rules. (2010). Retrieved April 25, 2014, from Comité Maritime International. URL: <http://www.comitemaritime.org/York-Antwerp-Rules/0,2754,15432,00.html>.
71. Online Etymological Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>.
72. International Convention on Arrest of Ships, 1999 Geneva, 12 March 1999. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XII-8&chapter=12&clang=en.
73. Nairobi International Convention on the removal of wrecks, 2007. URL: <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028053c3a0>.
74. International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL), 1973. URL: <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/KnowledgeCentre/ConferencesMeetings/Documents/MARPOL%201973%20-%20Final%20Act%20and%20Convention.pdf>.
75. International Convention on Load Lines, 1966. URL: <https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=0800000280126bbe>.
76. International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments (BWM), 2004. URL: [https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Control-and-Management-of-Ships%27-Ballast-Water-and-Sediments-\(BWM\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Control-and-Management-of-Ships%27-Ballast-Water-and-Sediments-(BWM).aspx)
77. International Convention on Maritime Search and Rescue (SAR), 1979. URL: [https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-on-Maritime-Search-and-Rescue-\(SAR\).aspx](https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-on-Maritime-Search-and-Rescue-(SAR).aspx)
78. International Convention on Tonnage Measurement of Ships, 1969. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201291/volume-1291-I-21264-English.pdf>
79. Rydwan A., Ulfa S. M. English for Maritime. Bankalang, 2018. 94 p.

80. Crystal D. The Cambridge Encyclopaedia of the English Language. [3rd edition]. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 582 p.
81. Robinson D. Becoming a Translator / D. Robinson. Boston, 1997. 207 c.
82. Marchand H. Word-building in the English language. Cambridge, 1980. 293 p.
83. Sutherland E. Sinking about and Working with Maritime Language and Terminology. Leiden, 2014. 111 p.
84. Brodie P. Dictionary of shipping terms: French-English and English-French URL: <https://www.perlego.com/book/1611767/dictionary-of-shipping-terms-frenchenglish-and-englishfrench>.
85. Sullivan E. Marine Encyclopaedic Dictionary. URL: <https://www.perlego.com/book/2011666/marine-encyclopaedic-dictionary>.
86. Brodie P. Dictionary of Shipping Terms. URL: <https://www.perlego.com/book/1617650/dictionary-of-shipping-terms>.
87. Baatz Y. Maritime Law. URL: <https://www.perlego.com/book/1828871/maritime-law>.
88. Ambrose C., Maxwell, K., Collett, M. London Maritime Arbitration. URL: <https://www.perlego.com/book/1569205/london-maritime-arbitration>.
89. Cooke J., Young T., Ashcroft M., Taylor A., Kimball J., Martowski D. Voyage Charters. URL: <https://www.perlego.com/book/4364461/voyage-charters>.
90. Heebøll-Holm T. Ports, Piracy and Maritime War: Piracy in the English Channel and the Atlantic, c. 1280–c. 1330. URL: <https://www.perlego.com/book/2329707/ports-piracy-and-maritime-war-piracy-in-the-english-channel-and-the-atlantic-c-1280c-1330>.

ДОДАТОК А

№	Термін	Група
1	Air Pollution	Терміни-кореневі слова
2	Amendments	Похідна лексика (суфіксація)
3	Amidships	Терміни-кореневі слова
4	Assistance	Терміни-кореневі слова
5	Ballast Exchange	Терміни-словосполучення
6	Ballast Water	Терміни-складні слова
7	Bilge Water	Терміни-складні слова
8	Block Coefficient (Cb)	Терміни-словосполучення
9	Bottomry	Терміни-кореневі слова
10	Boundary	Терміни-кореневі слова
11	Breadth (B)	Терміни-словосполучення
12	Bridge	Терміни-кореневі слова
13	Bulkheads	Терміни-складні слова
14	Carbon Intensity	Терміни-складні слова
15	Cargo	Терміни-кореневі слова
16	Carriage Of Goods	Терміни-словосполучення
17	Casualty	Терміни-кореневі слова
18	Certificate Of Compliance	Терміни-словосполучення
19	Charterparty	Терміни-кореневі слова
20	Co-Owners	Терміни-складні слова
21	Construction	Терміни-кореневі слова
22	Depth (D)	Терміни-словосполучення
23	Deviation	Терміни-кореневі слова
24	Disbursements	Терміни-кореневі слова
25	Discharge	Терміни-кореневі слова
26	Distress	Терміни-кореневі слова
27	Economic Zone	Терміни-словосполучення
28	Entry	Терміни-кореневі слова
29	Flag State	Терміни-кореневі слова
30	Freeboard Deck	Терміни-складні слова
31	Garbage	Терміни-кореневі слова
32	General Average	Терміни-словосполучення
33	Greenhouse Gas	Терміни-складні слова

№	Термін	Група
34	Gross Tonnage	Терміни-словосполучення
35	Harmful Substances	Терміни-складні слова
36	Hatch Covers	Терміни-словосполучення
37	Hazard	Терміни-кореневі слова
38	Hypothecation	Похідна лексика (суфіксація)
39	IMO (International Maritime Organization)	Терміни-абревіатури
40	Insurance	Терміни-кореневі слова
41	International Convention	Терміни-словосполучення
42	Length (L)	Терміни-словосполучення
43	Liability	Терміни-кореневі слова
44	LOA (Length Overall)	Літерні умовні позначення
45	Loss Of Life	Терміни-словосполучення
46	Marine Environment	Терміни-складні слова
47	MARPOL (Marine Pollution)	Терміни-абревіатури
48	Master	Терміни-кореневі слова
49	Mortgage	Терміни-кореневі слова
50	Naval Auxiliary Ship	Терміни-словосполучення
51	Navigation	Похідна лексика (суфіксація)
52	Net Tonnages	Терміни-словосполучення
53	Non-Commercial	Похідна лексика (префіксація)
54	Non-Governmental	Похідна лексика (префіксація)
55	Offshore	Похідна лексика (префіксація)
56	Oil Tanker	Терміни-словосполучення
57	Operational Waste	Терміни-складні слова
58	Ownership	Похідна лексика (суфіксація)
59	Passenger Ship	Терміни-словосполучення
60	Permission	Похідна лексика (суфіксація)
61	Perpendiculars	Терміни-кореневі слова
62	Personal Injury	Терміни-словосполучення
63	Pilotage	Терміни-кореневі слова
64	Polar Code	Терміни-словосполучення
65	Pollution	Похідна лексика (суфіксація)
66	Port	Терміни-кореневі слова
67	Possession	Терміни-кореневі слова

№	Термін	Група
68	Prevention	Похідна лексика (суфіксація)
69	Privileges	Терміни-кореневі слова
70	Provisions	Терміни-кореневі слова
71	Raised Quarterdeck	Терміни-складні слова
72	Ratification	Похідна лексика (суфіксація)
73	Record Book	Терміни-словосполучення
74	Regulation	Похідна лексика (суфіксація)
75	Removal	Терміни-кореневі слова
76	Rescue	Терміни-кореневі слова
77	Safe Passage	Терміни-словосполучення
78	Safety	Терміни-кореневі слова
79	Salvage	Терміни-кореневі слова
80	Salvor	Терміни-кореневі слова
81	Seabed Mineral	Терміни-складні слова
82	Sediments	Терміни-кореневі слова
83	Sewage	Терміни-кореневі слова
84	Sewage Treatment Plant	Терміни-складні слова
85	Ship	Терміни-кореневі слова
86	Sludge	Терміни-кореневі слова
87	Stringers	Терміни-кореневі слова
88	Sub-Centre	Терміни-складні слова
89	Sulphur Content	Терміни-словосполучення
90	Tanker	Терміни-кореневі слова
91	Towage	Терміни-кореневі слова
92	UN (United Nations)	Терміни-абревіатури
93	Vapour Emission Control	Терміни-складні слова
94	Voyage	Терміни-кореневі слова
95	Warship	Терміни-кореневі слова
96	Winter North Atlantic Load Line (WNA)	Літерні умовні позначення
97	Wreck	Терміни-кореневі слова
98	Wreckage	Терміни-кореневі слова
99	Yard	Терміни-кореневі слова
100	Port State Control (PSC)	Терміни-словосполучення

ДОДАТОК Б

№	Термін	Спосіб словотворення
1	Air Pollution	Синтаксичний
2	Amendments	Семантичний
3	Amidships	Семантичний
4	Assistance	Морфологічний
5	Ballast Exchange	Синтаксичний
6	Ballast Water	Синтаксичний
7	Bilge Water	Синтаксичний
8	Block Coefficient (Cb)	Синтаксичний
9	Bottomry	Семантичний
10	Boundary	Семантичний
11	Breadth (B)	Семантичний
12	Bridge	Семантичний
13	Bulkheads	Морфологічний
14	Carbon Intensity	Синтаксичний
15	Cargo	Семантичний
16	Carriage Of Goods	Синтаксичний
17	Casualty	Семантичний
18	Certificate Of Compliance	Синтаксичний
19	Charterparty	Морфологічний
20	Co-Owners	Морфологічний
21	Construction	Морфологічний
22	Depth (D)	Семантичний
23	Deviation	Семантичний
24	Disbursements	Морфологічний
25	Discharge	Семантичний
26	Distress	Семантичний
27	Economic Zone	Синтаксичний
28	Entry	Семантичний
29	Flag State	Синтаксичний
30	Freeboard Deck	Синтаксичний
31	Garbage	Семантичний
32	General Average	Синтаксичний
33	Greenhouse Gas	Синтаксичний

№	Термін	Спосіб словотворення
34	Gross Tonnage	Синтаксичний
35	Harmful Substances	Синтаксичний
36	Hatch Covers	Синтаксичний
37	Hazard	Семантичний
38	Hypothecation	Морфологічний
39	IMO (International Maritime Organization)	Морфологічний
40	Insurance	Семантичний
41	International Convention	Синтаксичний
42	Length (L)	Семантичний
43	Liability	Семантичний
44	LOA (Length Overall)	Синтаксичний
45	Loss Of Life	Синтаксичний
46	Marine Environment	Синтаксичний
47	MARPOL (Marine Pollution)	Морфологічний
48	Master	Семантичний
49	Mortgage	Семантичний
50	Naval Auxiliary Ship	Синтаксичний
51	Navigation	Морфологічний
52	Net Tonnages	Синтаксичний
53	Non-Commercial	Морфологічний
54	Non-Governmental	Морфологічний
55	Offshore	Семантичний
56	Oil Tanker	Синтаксичний
57	Operational Waste	Синтаксичний
58	Ownership	Морфологічний
59	Passenger Ship	Синтаксичний
60	Permission	Морфологічний
61	Perpendiculars	Морфологічний
62	Personal Injury	Синтаксичний
63	Pilotage	Морфологічний
64	Polar Code	Синтаксичний
65	Pollution	Морфологічний
66	Port	Семантичний
67	Possession	Семантичний

№	Термін	Спосіб словотворення
68	Prevention	Морфологічний
69	Privileges	Семантичний
70	Provisions	Семантичний
71	Raised Quarterdeck	Синтаксичний
72	Ratification	Морфологічний
73	Record Book	Синтаксичний
74	Regulation	Морфологічний
75	Removal	Семантичний
76	Rescue	Семантичний
77	Safe Passage	Синтаксичний
78	Safety	Семантичний
79	Salvage	Семантичний
80	Salvor	Морфологічний
81	Seabed Mineral	Синтаксичний
82	Sediments	Семантичний
83	Sewage	Семантичний
84	Sewage Treatment Plant	Синтаксичний
85	Ship	Семантичний
86	Sludge	Семантичний
87	Stringers	Семантичний
88	Sub-Centre	Синтаксичний
89	Sulphur Content	Синтаксичний
90	Tanker	Семантичний
91	Towage	Морфологічний
92	UN (United Nations)	Морфологічний
93	Vapour Emission Control	Синтаксичний
94	Voyage	Семантичний
95	Warship	Морфологічний
96	Winter North Atlantic Load Line	Синтаксичний
97	Wreck	Семантичний
98	Wreckage	Морфологічний
99	Yard	Семантичний
100	Port State Control	Синтаксичний

ДОДАТОК В

№	Англійський термін	Український переклад	Перекладацька трансформація
1	Adrift at Sea	Дрейфуючий у морі	Модуляція або смісловий розвиток
2	Agency Fees	Агентські збори	Калькування
3	Alert phase	Стадія тривоги	Калькування
4	Arbitration Clause	Арбітражне застереження	Калькування
5	Arrest	Арешт	Калькування
6	Brokerages	Комісійні збори	Калькування
7	Carriage of Goods	Перевезення вантажів	Калькування
8	Chart number	Номер карти	Калькування
9	Charter Party	Договір про фрахтування	Модуляція або смісловий розвиток
10	Claimant	Позивач	Контекстуальна заміна
11	Collision of Ships	Зіткнення суден	Калькування
12	Competent Judicial Authority	Відповідний судовий орган	Контекстуальна заміна
13	Conspicuous marks	Примітні пункти	Контекстуальна заміна
14	Coast watching unit	Берегова станція спостереження	Модуляція або смісловий розвиток
15	Coastal State	Прибережна держава	Калькування
16	Crew Maintenance	Утримання екіпажу	Контекстуальна заміна
17	Danger to Navigation	Небезпека для судноплавства	Калькування
18	Damage to Coastline	Шкода узбережжю	Калькування
19	Demise Charterer	Фрахтувальник за договором димаїз-чартеру	Експлікація (описовий переклад)
20	Detected obstructions	Виявлені перешкоди	Контекстуальна заміна
21	Detention	Затримання	Калькування
22	Distress phase	Стадія лиха	Калькування
23	Draught aft (m)	Осадка кормою (м)	Калькування
24	Draught fore (m)	Осадка носом (м)	Калькування
25	Draught middle (m)	Осадка на міделі (м)	Калькування
26	Edition	Випуск	Калькування
27	Economic Interests	Економічні інтереси	Калькування
28	Emergency phase	Аварійна стадія	Калькування

№	Англійський термін	Український переклад	Перекладацька трансформація
29	Estuarine Activities	Діяльність у естуаріях	Калькування
30	Fisheries Activities	Рибальство	Контекстуальна заміна
31	General Average	Загальна аварія	Калькування
32	Geographic coordinates	Географічні координати	Калькування
33	Hazard	Небезпека	Калькування
34	Health of Coastal Population	Здоров'я прибережного населення	Модуляція або смисловий розвиток
35	Harmful Consequences	Шкідливі наслідки	Контекстуальна заміна
36	Hypothèque	Морська застава	Транскодування
37	IMO	Міжнародна морська організація	Експлікація (описовий переклад)
38	IMO Crew List	Суднова роль	Контекстуальна заміна
39	IMO Passenger List	Список пасажирів	Контекстуальна заміна
40	Imminent Threat of Material Damage	Неминуча загроза матеріальної шкоди	Модуляція або смисловий розвиток
41	Incident of Navigation	Навігаційний інцидент	Калькування
42	Insurance Premiums	Страхові премії	Калькування
43	Judicial Sale	Судовий продаж	Калькування
44	Jurisdiction Clause	Юрисдикційне застереження	Калькування
45	Loss of Life	Загибель людей	Модуляція або смисловий розвиток
46	Marine Environment	Морське середовище	Калькування
47	Maritime Casualty	Морська аварія	Калькування
48	Maritime Claim	Морська вимога	Калькування
49	Maritime Coastal Activities	Діяльність на морському узбережжі	Калькування
50	Material Damage	Матеріальна шкода	Калькування
51	MMSI	Ідентифікаційний номер суднової станції	Експлікація (описовий переклад)
52	Mortgage	Іпотека	Транскодування
53	Navigational situation	Навігаційна обстановка	Калькування
54	Nautical charts	Навігаційні карти	Калькування
55	Notices to Mariners (NtM)	Повідомлення мореплавцям	Калькування

№	Англійський термін	Український переклад	Перекладацька трансформація
56	Object Lost at Sea	Об'єкт, загублений у морі	Модуляція або смісловий розвиток
57	Offshore Infrastructure	Прибережна інфраструктура	Калькування
58	On-scene commander	Командир на місці дії	Контекстуальна заміна
59	Pilotage	Лоцманство	Калькування
60	Port Activities	Діяльність у портах	Калькування
61	Position-finding	Визначення місця	Калькування
62	Prevention of Hazard	Недопущення небезпеки	Контекстуальна заміна
63	Repatriation Costs	Витрати на репатріацію	Контекстуальна заміна
64	Regime of navigation	Режим плавання	Калькування
65	Removal	Видалення	Калькування
66	Reporting data	Повідомлення даних	Калькування
67	Rescue co-ordination centre	Рятувально-координаційний центр	Калькування
68	Rescue sub-centre	Рятувальний підцентр	Калькування
69	Rescue unit	Рятувальна одиниця	Калькування
70	Safe navigation	Безпечне мореплавство	Калькування
71	Sailing directions	Лоції та посібники для плавання	Контекстуальна заміна
72	Salvage Operations	Рятування судна або вантажу	Контекстуальна заміна
73	Search and rescue region	Пошуково-рятувальний район	Контекстуальна заміна
74	Ship's name	Назва судна	Калькування
75	Shoals	Обмілини	Калькування
76	SOF (Statement of facts)	Документ, який відображає хронологію подій	Експлікація (описовий переклад)
77	Stranded Ship	Судно, що сіло на мілину	Модуляція або смісловий розвиток
78	Stranding	Посадка на мілину	Модуляція або смісловий розвиток
79	Sufficient Security	Достатня застава	Калькування
80	Sunken Ship	Судно, яке затонуло	Модуляція або смісловий розвиток
81	Time clearance of departure	Час оформлення виходу	Модуляція або смісловий розвиток

№	Англійський термін	Український переклад	Перекладацька трансформація
82	Time of departure	Час виходу	Модуляція або смісловий розвиток
83	Time Sheet	Відомість обліку стоянкового часу судна	Експлікація (описовий переклад)
84	Towage	Буксирування	Калькування
85	Underwater Infrastructure	Підводна інфраструктура	Калькування
86	Volcanic formations	Вулканічні утворення	Калькування
87	Wildlife Conservation	Збереження флори та фауни	Контекстуальна заміна
88	Wreck	Затонуле судно	Калькування
89	Ballast Water	Баластні води	Калькування
90	Ballast Water Record Book	Журнал обліку баластних вод	Експлікація (описовий переклад)
91	Flag State Measures	Заходи держави прапора	Контекстуальна заміна
92	Floating Storage Units	Плавучі сховища	Калькування
93	Gross Tonnage	Валовий тоннаж	Калькування
94	Harmful Aquatic Organisms	Шкідливі водні організми	Калькування
95	International Convention	Міжнародна конвенція	Калькування
96	Marine Environment	Морське середовище	Калькування
97	Maritime Organization	Морська організація	Калькування
98	Offloading Units	Одиниці вивантаження	Калькування
99	Dispute Settlement	Вирішення спорів	Контекстуальна заміна
100	Regime of navigation	Режим плавання	Калькування